Ազգ

Azg armenian daily

Դեկտեմբեր 8
Երեքշաբթի
1992

օրաթերթ
Բ տարի, թիվ 144 (236)
գինը՝ 2 ռ.
դասիչ 69149

Երեւան 375010
Հանրապետության 47

հեռ. 581841, ֆաքս 562941
տելեքս 243266 CPIRI SU

Ճգնաժամ

Թուրքիան խոստացել է իր ուժերով վերանորոգել սյուները

Մեր թերթի նախորդ համարներից մեկում հաղորդել էինք, թե Թուրքիայից սպասվելիք էլեկտրաէներգիայի մատակարարումը հետաձգվում է անորոշ ժամանակով՝ կապված բարձրավոլտ էլեկտրահաղորդման երկու սյուների վնասման հետ:

Հայաստանի վարչապետի մամուլի քարտուղար Վլադիմիր Մանոյանը մեր թղթակցին հայտնեց, թե Հայաստանի կառավարությունը դիմել է Թուրքիայի կառավարությանն այդ էլեկտրասյուների վերականգնմանն օգնելու առաջարկով: Ի պատասխան թուրքական կողմը հայտնել է, թե սյուները կվերականգնի սեփական ուժերով:

Թուրքիան կմատակարարի օրական 40 Մվտ էներգիա եւ կթույլատրի իր տարածքով Բուլղարիայից որպես մարդասիրական օգնություն ստանալ եւս 50 Մվտ: Հիշեցնենք, որ այս պայմանավորվածությամբ նոյեմբերի 25-ին Ադրբեջանը բողոքի նոտա էր հղել Թուրքիային: ■

ՀՀ

Ատոմակայանը վերաբացե՞լ. այո

Հայաստանի կառավարությունը որոշում է ընդունել դիմել Գերագույն խորհուրդ հայկական ատոմակայանի վերագործարկելու թույլտվություն ստանալու առաջարկով:

Տեղեկացնելով այս մասին կառավարության լրատվական կենտրոնի ղեկավար Վլադիմիր Մանոյանն ասաց, որ այս հարկադրյալ քայլը թելադրված է վառելիքաէներգետիկ ճգնաժամային իրավիճակով: Ինչպես հայտնի է, դա պայմանավորված է Ադրբեջանի եւ Աբխազիայի տարածքներով Հայաստան մտնող երկաթուղիների, մասամբ նաեւ գազամուղի հաճախակի պայթեցումներով, որոնց վերացման անհնարինությունը ստիպում է դիմել այդ միջոցին: Անշուշտ, հաշվի է առնվել նաեւ հայկական ատոմակայանի վերաբացման վերաբերյալ հայ էներգետիկների միջազգային համաժողովի դրական եզրակացությունը: ■

Արման Կիրակոսյանը Թուրքիայում

Հայաստանի արտգործնախարարի տեղակալ Արման Կիրակոսյանը կիրակի օրը մեկնեց Թուրքիա՝ մասնակցելու Սեւ ծովի ավազանի երկրների արտգործնախարարների հանդիպմանը:

Ամենայն հավանականությամբ Հայաստանի արտգործնախարարի տեղակալը կհանդիպի Թուրքիայի արտգործնախարար Հիքմեթ Չեթինին, ինչպես նաեւ Թուրքիայի այլ բարձրաստիճան պետական պաշտոնյաների, որոնց հետ կքննարկի հայ-թուրքական առեւտրատնտեսական հարաբերություններին նվիրված մի շարք հարցեր: ■

Ճակատ

ՂԱՐԱԲԱՂ. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋՈԿԱՏՆԵՐՆ ԱՆՑՆՈՒՄ ԵՆ ՀԱԿԱՀԱՐՁԱԿՄԱՆ

Խփվել են ադրբեջանական բանակի 1 ինքնաթիռ եւ 1 ուղղաթիռ

Ինչպես Ստեփանակերտից հաղորդում է մեր թղթակից **Վահրամ Աղաջանյանը**, իրադրությունը Լեռնային Ղարաբաղի ամբողջ տարածքում նորից լարված է: Ադրբեջանական բանակի ռազմական ինքնաթիռները շարունակում են խախտել Ղարաբաղի օդային սահմանը եւ ռմբակոծել խաղաղ բնակավայրերը: Ինչպես հայտնել են ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի շտաբից, դեկտեմբերի 4-ին ադրբեջանական գրոհային ինքնաթիռը ռմբակոծել է Շուշիի շրջանի Շոշ գյուղի մերձակայքում:

Դեկտեմբերի 6-ին ադրբեջանական ռմբակոծիչները նորից դիմել են գործել հայկական խաղաղ բնակավայրերի վրա: ԼՂՀ հակաօդային պաշտպանության ուժերը Մարտունու շրջանի տարածքում ոչնչացրել են թշնամու մեկ ռազմական ինքնաթիռ: Նույն օրը Մարտակերտի շրջանի Վանք գյուղի մերձակայքում խփվել է թշնամու Մի-24 ռազմական ուղղաթիռը:

Ասկերանի եւ Մարտունու շրջաններում ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերն անցել են հակահարձակման Աղդամի շրջանում տեղակայված թշնամական կրակակետերը լռեցնելու նպատակով: Դեկտեմբերի 4-ին հայկական ջոկատներն Աղդամի շրջանի Մարզիլի գյուղի մերձակայքում գրավել են Չելի բարձունքը, ապա զարգացնելով հակահարձակումը, նույն օրը մտել Մարզիլի եւ վերացրել թշնամու խոշոր ռազմական հենակետը: ԼՂՀ ինքնապաշտպանության կոմիտեի տվյալներով, մարտերի ընթացքում սպանվել են տասնյակ ադրբեջանցիներ, ոչնչացվել է թշնամու մեկ տանկ, առգրավվել են չորս զենիթային կայանքներ եւ 2 հրանոթ: Հայկական կողմից զոհվել են վեց զինվորներ:

ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերն անցել են հակահարձակման նաեւ Ասկերանի շրջանում՝ նպատակ ունենալով ազատագրել Խրամորթ գյուղը: Հայկական ջոկատներին հաջողվել է մտնել գյուղ՝ թշնամուն ստիպելով մեծ կորուստներով նահանջել: Այնուհետեւ սակայն, ադրբեջանական կազմավորումները ուժգին հետակրոհով են ենթարկել Խրամորթ եւ Ոսկեվազ (Խանաբադ) գյուղերը եւ հայկական պաշտպանական դիրքերը, որի պատճառով հայկական ջոկատները ստիպված են եղել թողնել Խրամորթը: Հրետակոծության հետեւանքով հայկական կողմից զոհվել են երկու զինվորներ: Ներկայումս գյուղը գտնվում է չեզոք գոտում:

ԼՂՀ ռազմաճակատի մյուս հատվածներում իրադրությունը համեմատաբար հանգիստ է: Գորիս-Լաչին-Ստեփանակերտ ճանապարհը գործում է անխափան:

Ինչպես տեղեկացնում են ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի շտաբից, ղարաբաղյան պատերազմի ընթացքում արդեն ոչնչացվել է ադրբեջանական բանակի 14 ինքնաթիռ եւ 20 ուղղաթիռ: ■

Սահմաններում անդորրը խախտվեց

Լեռնային Ղարաբաղում ռազմական գործողությունների ակտիվացմանը զուգընթաց կրկին արվել է իրադրությունը հայ-ադրբեջանական սահմանում: Մի քանի օր տեւած հարաբերական հանգստից հետո դեկտեմբերի լույս 7-ի գիշերը իրադրությունը արվել է Կապանի շրջանում, որտեղ Ադրբեջանի Զանգելանի շրջանի տարածքից հաուբիցներից եւ հրանոթային զենքից գնդակոծվել է շրջանի Ճակատեն գյուղի ճանապարհը:

Նույն օրը զենքի տարբեր տեսակներից, այդ թվում նաեւ «Գրադ» կայանքներից հրետակոծվել են նաեւ Գորիսի շրջանի Խնածախ եւ Խոզնավար գյուղերը: Բարեբախտաբար տուժածներ եւ ավերածություններ չեն եղել:

Մինչդեռ, ինչպես հաղորդում են Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունից, անցած օրերի ընթացքում Հայաստանի տարածքից հրետակոծվել են Ադրբեջանի եւ Նախիջեւանի սահմանամերձ շրջանների «խաղաղ» բնակավայրերը: Կան զոհեր եւ ավերածություններ: ■

Անդրկովկաս

Հայաստանին ռազմական սարքավորումներ չեն վաճառվել

Ինչպես հայտնի է դարձել «Նոյյան տապան»ին, Անդրկովկասյան ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատարի անձնակազմի հետ աշխատանքի գծով օգնական գնդապետ Վասիլի Բելչենկոն եւ օկրուգի մամուլի կենտրոնի պետ գնդապետ Գենադի Դոլգաչովը հերքել են Վրաստանի խորհրդարանի մեղադրանքներն այն մասին, որ Ռուսաստանյան զորքերի Ախալցխայի դիվիզիայի սարքավորումների մի մասը վաճառվել է Հայաստանի ներկայացուցիչներին: Անդրկովկասյան ռազմական օկրուգի ներկայացուցիչները նաեւ հաղորդել են, որ համաձայն վրացական կողմի հետ կնքված համաձայնագրի, Վրաստանի օդային տարածքը պահպանող 19-րդ օդային բանակի զորամասերը մնալու են նախկին դիրքերում եւ հակաօդային պաշտպանության սարքավորումների սկսված ապամոնտաժումը դադարեցվելու է: ■

Սկսվել են Ռուսաստանի կոմունիստների երկրորդ համագումար հրավիրելու աշխատանքները, որը ենթադրվում է անցկացնել փետրվարին, հայտնեց Ռուսաստանի Կոմկուսի կենտկոմի 1-ին քարտուղար Վալենտին Կուպցովը: Նա լրագրողներին հայտարարեց, որ կազմկոմիտեում ընդգրկվել են ոչ միայն Ռուսաստանի Կոմկուսի, այլեւ կոմունիստների խորհրդի, կոմունիստների ռուսաստանյան կուսակցության եւ Աշխատանքի սոցիալիստական կուսակցության ղեկավարները: ■

Միջազգային

Ամերիկյան հետեւակը կմեկնի Սոմալի

Թվով մոտ 18000 ամերիկյան ծովային հետեւակայիններ վերջնական պատրաստություններ են տեսել Սոմալիում ափ դուրս գալու համար: Ամերիկյան ծովային հետեւակի առաջին խմբախմբակը նախատեսում է Սոմալիի մայրաքաղաք Մոգադիշո մտնել այսօր՝ սկսելու համար ՄԱԿ-ի շրջանակներում նախատեսված միջազգային օժանդակության առաքելությունը: Նրանք կօգնեն սննդամթերքի եւ այլ օգնության բաժանման աշխատանքներին: Պենտագոնը ծրագրել է մինչեւ մյուս ամիս Աֆրիկա բերել 30 հազար ամերիկյան զինվոր, երբ ԱՄՆ-ը հույս ունի վնասազերծված տարածքները հանձնել ՄԱԿ-ի զորքերին: Միացյալ հրամանատարության նախագահ Փաուելը ուրբաթ օրը հայտարարեց, թե կանխատեսում է 2-3 ամիս տեւողությամբ առաքելություն, որը կղեկավարվի ԱՄՆ-ի կողմից: Պաշտպանության ղեկավար Չեյնին հայտարարել է, որ ամերիկյան զինվորները կարող են շրջապատել եւ զինաթափել սոմալիական զինյալներին, որոնք խափանում են մարդասիրական օգնության բաժանումը: Սակայն նա պնդել է, որ Մ. Նահանգները չխառնվեն պարտիզանական պատերազմին:

Սարաեւո օդային բեռներ չեն հասցվում

Մինչ Բոսնիայի կառավարական զորքերը մարտեր էին մղում, որպեսզի թույլ չտան սերբերին փակել դեպի Սարաեւոյի օդանավակայան տանող ճանապարհը, ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչը հայտարարեց, որ օդային բեռների առաքումը չի վերականգնվել առ այսօր: Սերբերի կողմից օկուպացված Վլասենիցայի քաղաքագլուխը հայտարարել է, որ իր տարածքում արդեն 70 մարդ սովից մահացել է եւ շատերը ստիպված են լինում անասնակեր ուտել:

«Գոմեշը» Լոս Անջելեսի տակ

Կալիֆորնիայի երկրաբանները հայտարարել են, որ իրենք Լոս Անջելեսի բնակելի թաղամասերի տակ հայտնաբերել են երկրաշարժի նախկինում անհայտ երկու հավանական օջախ, որոնք անցնում են Հոլիվուդյան մայրուղու երկայնքով եւ Դոջըր մարզադաշտի մոտ գտնվող երկնաքերերի տակով: Գիտնականներն ասում են, որ եթե դրանք ակտիվանան, ապա կարող են առաջացնել Ռիխտերի սանդղակով 5.5-6.5 բալի հասնող ցնցումներ:

Հինդուներն ավերել են մուսուլմանական տաճար

Հինդու արմատականները կացիններ եւ մետաղե ձողեր են օգտագործել ավերելու համար 430 տարվա հնություն ունեցող Հյուսիսային Հնդկաստանում գտնվող մուսուլմանական տաճարը, որը նրանց հայտարարությամբ կառուցվել էր այն վայրում, որտեղ ծնվել էր հնդկական մի աստված: Հնդկական իշխանությունները տագնապ հայտարարեցին պատրաստվելով այն անկարգություններին, որոնք կարող էին սկիզբ առնել մուսուլման բնակչության շրջանում: Առնվազն չորս հինդիկներ զոհվեցին Այոդիայում գտնվող այդ տաճարի մոտ վեց ժամ տեւած ավերման ժամանակ: ■

Մոսկվա

Նշվեց երկրաշարժի զոհերի հիշատակը

Դեկտեմբերի 7-ին, ժամը 11:41-ին ծաղիկներ դրվեցին Մոսկվայի հայկական գերեզմանոցում տեղադրված խաչքարին: Սգո հանրահավաքին մասնակցում էին Մոսկվայում հայկական ներկայացուցչության աշխատակիցները, հայ համայնքի ներկայացուցիչներ, մոսկվացիներ, Անդրեյ Ռուբլյովի փրկարար ջոկատի մարտիկներ:

Ռուսաստանի հայկական համայնքների ասոցիացիայի նախագահ, Ռուսաստանի ԳԱ թղթակից անդամ Սամվել Գրիգորյանը «Սնարք»-ի թղթակցին հայտնեց, որ Ասոցիացիան նամակ է հղել Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինին եւ ԳԽ նախագահ Ռուսլան Խասբուլատովին, որում պահանջել է նպաստել ղարաբաղյան առճակատման անհապաղ կարգավորմանը, Հայաստանի տրանսպորտային եւ էներգետիկ շրջափակման վերացմանը:

Առաջարկվել է նաեւ համաձայնեցնել Ռուսաստանի, Աբխազիայի, Վրաստանի եւ Հայաստանի ջանքերը Անդրկովկասյան երկաթուղու բացման համար: ■

Թբիլիսի

Պատերազմը երկու ամսից կավարտվի

Աբխազիայի առճակատման խաղաղ կարգավորման բոլոր հնարավորությունները սպառված են, իր ավանդական ռադիոելույթում երկուշաբթի օրը հայտարարեց Էդուարդ Շեւարդնաձեն: Ինչպես Թբիլիսիից հաղորդում է «Սնարք»-ի թղթակիցը, Վրաստանի ղեկավարը հայտնել է, թե ռազմական գործողությունների նոր ծրագիր է մշակվում, որը հնարավորություն կտա պատերազմն ավարտել երկու ամսից: ■

Կուլիսներ

ԲԵՂՊԱԵՎԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

Ինչպես հաղորդել է Անդրկովկասյան ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատարի տեղակալ Վասիլի Բելչենկոն, Բեղպաեւը նշանակվել է արտասահմանյան երկրներից մեկում Ռուսաստանի պաշտպանության նախարարության խորհրդական: Բելչենկոն չի հաստատել եւ չի հերքել Թբիլիսիում տարածված լուրերն այն մասին, որ նոյեմբերի 28-ին Բաքվում տեղի է ունեցել Բեղպաեւի եւ Վրաստանի պաշտպանության նախարար Թենգիզ Կիտովանիի գաղտնի հանդիպումը Ադրբեջանի պաշտպանության նախարար Ռահիմ Ղազիեւի հետ: Այդ հանդիպման նպատակն է, իբր, ընդհանուր ջանքերով հաջողացնել Բեղպաեւի Անդրկովկասյան ռազմական օկրուգի զորքերի հրամանատարի նշանակումը: Սակայն տեղական դիտորդների կարծիքով, Սուֆիան Բեղպաեւի «պատվավոր աքսորը» հաստատում է այն փաստը, որ Անդրկովկասյան ռազմական օկրուգի զորքերի ներկայիս հրամանատար Ֆեդոր Ռեուտի թիկունքում այնուամենայնիվ տեղի են ունեցել բանակցություններ: ■

digitised by A.R.A.R.@

1988.7.12

Հայաստանը սգում է Սպիտակի զոհերին

Դեկտեմբերի 7-ը Հայաստանում սգո օր էր հայտարարված: Չորս տարի է անցել սանդյակ հազարավոր կյանքեր տարած Սպիտակի երկրաշարժից:

Կիրակի օրվանից սկսած աշխարհի բոլոր հայկական եկեղեցիներում նահատակների հիշատակին սգո պատարագ է մատուցվում: Երկուշաբթի օրը, ժամը 11.41-ին ողջ Հայաստանը լռության րոպեով հարգեց անմեղ զոհերի հիշատակը: Նույն օրը Լեւոն Տեր-Պետրոսյանն այցելեց աղետի գոտի:

Ղարաբաղում սգո օր

Սպիտակի երկրաշարժի զոհերի հիշատակը նշվեց Ստեփանակերտում: Վաղ առավոտից Ստեփանակերտի բնակիչները գլխահակ ուղղվեցին դեպի հուշահամալիր, որտեղ ծաղիկներ դրեցին երկրաշարժի անմեղ զոհերի հուշաքարին: Հատկանշական է, որ հուշաքարի հեղինակ երիտասարդ քանդակագործ Արմեն Հակոբյանը 1990 թ. հունվարին գնդակահարվեց ԽՍՀՄ ՆԳՆ զինվորների կողմից:

Ընեսի Զոսի

Շինարարական համակարգի վերակառուցում

Հայաստանում աղետի գոտու շինարարության նոր սկզբունքներ են մշակվում: Այդ մասին «Սնարք»-ի թղթակցին հայտնեց հանրապետության կառավարության աղետի գոտու բաժնի վարիչ Հենրիկ Մկրտչյանը: Նրա խոսքերով, մշակված մեկնակետը ենթադրում է ամբողջ շինարարական համակարգի վերակազմակերպում, այսինքն բնակչության եւ շինկազմակերպությունների միջեւ պայմանագրերի կնքման նոր համակարգի անցում: Շինարարության նախարարությունն ստանձնում է միայն ինժեներական կառույցների եւ սոցիալական նշանակության օբյեկտների շինարարությունը: Բնակչությանը շինարարության կազմակերպման եւ պատվիրման համար երկարաժամկետ վարկ կհատկացվի:

Խնդիրները չեն պակասել

«Նոյյան տապան» գործակալության թղթակցին ՀՀ թեթեւ արդյունաբերության նախարարության կադրային շինարարության բաժնի պետ Սուրեն Վարդիկյանը հաղորդել է, որ թեթեւ արդյունաբերության նախարարության շինարարական տրեստը, որն իրականացնում է Սպիտակի կարի միավորման եւ շինարարական տրեստի աշխատողների համար բնակելի տների կառուցումը, ծրագրել էր մինչեւ տարեվերջ շահագործման հանձնել 6 հազար քառ. մ. բնակմակերես (շինարարությունն իրականացվում է տնտեսական բյուջեի հաշվին): Սակայն բնակելի տների ժամանակին շահագործումը հնարավոր չէ շինհրապարակից դուրս գտնվող կառույցների եւ ցանցերի բացակայության պատճառով: Վերոհիշյալ պատվիրատուն Սպիտակի քաղգործկոմն է: ■

Ճակատ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում մոտ մեկ շաբաթ տեւած հարաբերական հանգիստը, որը ռազմական մասնագետները բացատրում էին եղանակի կտրուկ փոփոխությամբ եւ ուժերի վերադասավորման անհրաժեշտությամբ, շաբաթ օրը կրկին ընդհատվել է: Այդ օրը, ինչպես հայտնում է Ղարաբաղի «Նորություններ» գործակալությունը, ադրբեջանական բանակի ռազմական ինքնաթիռները նորից հայտնվել են Ղարաբաղի երկնքում, բայց ստիպված են եղել շատ արագ փախուստի դիմել այն բանից հետո, երբ ԼՂՀ հակաօդային պաշտպանության ուժերն ուժգին կրակ են բացել: Ադրբեջանական ռազմական ինքնաթիռներն այդպես էլ չեն հասցրել գցել թափել իրենց մահաբեր բեռը:

Ինչպես վկայում են անցած մի քանի օրերի մարտական գործողությունները, ադրբեջանական բանակը լուրջ պարտություններ կրելով երեւս առ երեւս ճակատամարտերում, փորձում է հնարավորին չափ արդյունավետ օգտագործել ռազմական օդուժն ու հեռահար հրետանին: Բայց ԼՂՀ հակաօդային պաշտպանության ուժերի արդյունավետ գործողություններն աստիճանաբար ստիպում են ադրբեջանցիներին հույսը դնել միայն հեռահար թնդանոթների վրա: Հենց այդպիսի թնդանոթներից էլ դեկտեմբերի լույս 5-ի գիշերը հրետակոծվել է Մարտունու շրջանի Մաճկալաշեն գյուղը, որի հետեւանքով զոհվել է մեկ խաղաղ բնակիչ: Հաջորդ օրը, դեկտեմբերի վեցին Աղդամի շրջանում տեղակայված կրակակետերից հեռահար թնդանոթներից հրետակոծվել է մայրաքաղաք Ստեփանակերտը: Միաժամանակ ադրբեջանական հետեւակի մոտ 400 զինվորներ զրահատեխնիկայի եւ ռազմական օդուժի օժանդակությամբ փորձել են գրավել Ասկերան շրջկենտրոնի ուղղությամբ:

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՒԺԵՐԻ ՇՏԱՊԸ ԶԳՈՒՇԱՑՐԵԼ ԷՐ

Նախորդ օրը նույն Աղդամի շրջանի տարածքից ադրբեջանական կազմավորումները գրոհել էին նաեւ Մարտունու շրջանի Բերդաշեն գյուղի ուղղությամբ, սակայն ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերը նախ կասեցրել էին գրոհը, ապա անցել հակահարձակման եւ գրավել մարտավարական կարեւոր նշանակություն ունեցող մի բարձունք: Ոչնչացվել են մի քանի ադրբեջանական կրակակետեր, ինչպես նաեւ Աղդամի շրջանի Մարգիլի գյուղում տեղաբաշխված ադրբեջանական բանակի խոշոր հենակետը: Այս հատվածում մարտական գործողությունները շարունակվում են: ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերը հաջողությամբ զարգացնում են հակագրոհը:

Ղարաբաղի «Նորություններ» գործակալությունը հայտնում է նաեւ, թե ԼՂՀ հակաօդային պաշտպանության ուժերը Մարտակերտի շրջանի Ջանյաթաղ գյուղի մոտ խփել են ադրբեջանական բանակի Ми-24 ռազմական ուղղաթիռը:

Հիշեցնենք, որ ադրբեջանական բանակի հեռահար հրետանու կարեւորագույն կրակակետերը տեղակայված էին Աղդամի շրջանի Մարգիլի գյուղում, եւ մի քանի օր առաջ ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի շտաբը զգուշացրել էր, թե Ղարաբաղի խաղաղ բնակավայրերի հրետակոծումները շարունակվելու դեպքում ԼՂՀ զինված ուժերն ստիպված կլինեն դիմել պատասխան գործողությունների:

Այսպիսով, Լեռնային Ղարաբաղում պատերազմն ամենայն հավանականությամբ թեւակոխում է նոր փուլ, որը բնականաբար պատերազմող կողմերի առջեւ նոր խնդիրներ է դնում: Եթե ակնհայտ է, որ Ադրբեջանը բանակցությունների սեղանի շուրջ կնստի միայն այն դեպքում, երբ համոզվի, որ ռազմական միջոցներով անհնար է լուծել Ղարաբաղյան խնդիրը, ապա ԼՂՀ ինքնապաշտպանության ուժերի վերջին գործողություններն ակնհայտորեն մոտեցնում են այդ օրը:

ԱՐԱՄ ԱՐԴՈՒԹՅԱՆ

ԼՂՀ

Գեորգի Պետրոսյանն ԱՄՆ-ում

ԼՂՀ ԳԽ նախագահի պաշտոնակատար Գեորգի Պետրոսյանը մեկնել է ԱՄՆ: Այժմ նա գտնվում է Լոս Անջելեսում: Այցելության նպատակն ամենայն հավանականությամբ ԱՄՆ-ի հայկական գաղութի հետ կապերի հաստատումն է: *Սնարք*

ԼՂՀ տեղեկատվության եւ մամուլի դեպարտամենտի ղեկավար Մանուել Պետրոսյանը հերքեց Հայաստանի ռադիոյի հաղորդագրությունը, թե իբր Ստեփանակերտ է ժամանել ՀՀ ԳԽ պատգամավոր Աշոտ Բլեյանը: «Բլեյանը Ղարաբաղ չի եկել, «Սնարք»-ի թղթակցին հայտնեց Մ. Պետրոսյանը, մենք նման խաղաղարարների կարիք չունենք եւ չենք կարող երաշխավորել նրա անվտանգությունը Ղարաբաղում: Ղարաբաղի հիմնահարցը պետք է լուծի միայն ժողովուրդը»:

Երեւան

24 հազար ընտանիքներ սպասում են բնակարանի

Մոտ 12 հազար երեւանցի բնակիչներ սպասում են պետական բնակարան ստանալու իրենց հերթին: Նույնքան ընտանիքներ էլ պատրաստվում են բնակարան ձեռք բերել իրենց խնայողություններով: Այս տվյալները «Սնարք»-ի թղթակցին տվել են ՀՀ շինարարության նախարարությունում, որտեղ հայտնի դարձավ նաեւ, որ շրջափակման պատճառով Երեւանում բնակարանային շինարարությունը գրեթե ամբողջությամբ սառեցվել է:

Հանրապետության էկոնոմիկայի նախարարության փորձագետների կարծիքով, եթե նույնիսկ բացվեն ճանապարհները, միեւնույն է, դժվար թե հերթի կանգնածները եկող տարի բնակարան ստանան:

Մասնագետների կարծիքով, բյուջեի ներկա դեֆիցիտի պայմաններում կառավարությունը դժվար թե միլիարդավոր ռուբլիներ հատկացնի Երեւանում բնակարանային շինարարությանը: ■

Շրջափակում

Ապահովագրություն. Վրաստանի տարածքով բեռների ապահով փոխադրո՞ւմ

«Աաֆ Հայաստանի» ընկերության ձեռներեցները փորձում են սեփական շահը համատեղել քաղաքացիների շահերի հետ: Ինչպես հայտնի է, Հայաստանում Պետապից բացի գործում են 50-ից ավելի ապահովագրական ընկերություններ, սակայն նրանցից մեկը՝ «Աաֆ Հայաստանի»-ն ապահովագրական այլ տեսակների հետ մեկտեղ ձեռնարկել է նոր տիպի՝ Վրաստանի տարածքով փոխադրվող բեռների ապահովագրություն: Ինչպես վկայում է «Աաֆ Հայաստան»-ի փոխնախագահ Արսյոմ Մելքոնյանը, ապահովագրության այս տեսակը ֆինանսական տեսակետից ընկերության համար բավականին անշահավետ է, քանի որ նախ, ընկերությունը հարկադրված է վճարել պահպանական ջոկատներին եւ երկրորդ, ապահովագրված բեռներն անհաջող տեղափոխության դեպքում հատուցումը ավելի բանկ է նստում, քան ներդրված գումարն ինքը: Սակայն ապահովագրական ընկերությունը դիմում է այդ ռիսկին, որպեսզի «բեռները այնուամենայնիվ տեղափոխվեն Հայաստան»: Ապահովագրության այլ «դասական» տեսակներից ստացված հասույթը, որն ամսական կազմում է 30 մլն. ռուբլի, ծախսվում է երկու ուղիով՝ բացի ապահովագրական ծառայությունից այստեղ կազմակերպվել է գրավատուն, որը Մելքոնյանի խոսքերով, բացարձակ շահավետ ծառայություն է, եւ կոմերցիոն գործունեության մեջ կատարվող ներդրումների ուղիով: Միայն իր գոյության 6 ամսվա ընթացքում «Աաֆ Հայաստանի»-ն հասցրել է առեւտրական գործարքներ կնքել Իրանի (հայկական «Կոունկ» ձայնագրիչները փոխանակվելու են նավթի եւ բենզինի հետ), Տոլյատիի (ավտոմեքենաների գնում) հետ եւ այլն: Ընկերության աշխատակիցների (200 մարդ) ամսական միջին աշխատավարձը կազմում է 50 հազար ռուբլի:

Նոյյան տապան

Բիզնես

«Սամֆիր». Արտահանման ծավալով առաջինը

Ինչպես «Նոյյան տապան» գործակալությանը հաղորդել են ՀՀ վիճակագրությունից, ընթացիկ տարվա 9 ամսվա արդյունքներով Հայաստանից արտահանված արտադրանքի հիմնական մասն ապահովել է «Սամֆիր» արտադրական միավորումը՝ արտահանված ամբողջ արտադրանքի 80.3 տոկոսը: Ալավերդու գունավոր մետաղների փորձարարական-արդյունաբերական գործարանը՝ 8.9 տոկոսը, «Նաիրիտ» ԳԱՄ-ը՝ 5.7 տոկոսը, Երեւանի կաբելի գործարանը՝ 2.2 տոկոսը, Վանաձորի «Քիմմանրաթել» գործարանը՝ 1.6 տոկոսը, Երեւանի կոնյակի գործարանը՝ 0.7 տոկոսը եւ այլն: ■

Հարցում

Ստեղծված սոցիալ-տնտեսական իրավիճակը կհանգեցնի՞ արդյոք ձեռնարկատերերի թվական աճին

Ինչպես «Նոյյան տապան» գործակալությանը հաղորդել են Ահարոն Ադիբեկյանի «Սոցիոմետր» անկախ սոցիոլոգիական ծառայությունից, *«Ինչպիսի՞ կյանք եք տեսնում դուք ձեր ընտանիքի վիճակը բարելավելու համար»* հարցին հանրապետությունում հարցման ենթարկվածների 30 տոկոսը պատասխանել է, որ ելքը երկրորդ կամ երրորդ աշխատանք գտնելու մեջ է, 25 տոկոսը՝ սեփական գործ հիմնելու, 11 տոկոսը հույսը կապում է պետության օժանդակության, 6 տոկոսը՝ արտասահման, իսկ 3 տոկոսը՝ ԱՊՀ հանրապետություններ մեկնելու հետ: Հարցման ենթարկվածների 21 տոկոսն ստեղծված սոցիալ-տնտեսական իրավիճակից որեւէ ելք չի տեսնում:

Հարկ է նշել, որ հարցման են ենթարկվել 300 ընտանիք Երեւանից, ինչպես նաեւ անձիք Հայաստանի այլ շրջաններից: ■

Բաքու

Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի միջեւ նոր համաձայնագիր

Բաքվում Ադրբեջանի կապի եւ Թուրքիայի հաղորդակցությունների նախարարությունները համաձայնագիր են ստորագրել միազգային կապի գծերի ավելացման վերաբերյալ: Դեկտեմբերի 5-ին թուրքական «PTT» ֆիրմայի աջակցությամբ տեղի է ունեցել միջազգային արբանյակային հեռախոսակապի բացում: Դա Ադրբեջանին թույլ կտա կապի 30 գծանոց համակարգով օպերատիվ հեռախոսակապ ապահովել աշխարհի 150 երկրների հետ: Կապի նոր գծի բացման արարողությանը ներկա էին Ադրբեջանի ԳԽ նախագահ Իսա Ղամբարովը, Թուրքիայի հաղորդակցությունների նախարար Յաշար Թոփչուն, Ադրբեջանի կապի նախարար Սիրուզ Աբասբեյլին, Ադրբեջանում Թուրքիայի դեսպան Ալթան Քարամանօղլուն, 100-ից ավելի հյուրեր Թուրքիայից:

Եվգենի Համբարձումովը սադրի՞չ

Ադրբեջանի ԳԽ մամուլի ծառայությունը սադրիչ է գնահատել Ռուսաստանի ԳԽ միջազգային գործերի եւ արտաքին տնտեսական հարաբերությունների հանձնաժողովի նախագահ Եվգենի Համբարձումովի նոյեմբերի 30-ին Ռուսաստանի արտգործնախարարությունում արտաքին քաղաքականության խորհրդի ընդլայնված նիստում ունեցած ելույթը, որտեղ նա հայտարարել է, որ «Ադրբեջանում ռուսներ են՝ ձերբակալվում զոհվածների եւ պատանդների հետ փոխանակելու համար»: Ադրբեջանի նախագահի մամուլի ծառայությունը վճռականորեն հայտարարում է, որ Համբարձումովի մեղադրանքը ողջունումների համար որեւէ հիմք չկա: Ադրբեջանում նման որեւէ փաստ չի դիտվել եւ ադրբեջանցիներին ռուսների հետ ընդհարվելու հայամետ շրջանակների բոլոր փորձերը դատապարտված են ձախողման: Ռուսաստանի ժողովրդական պատգամավորների 7-րդ համագումարի նախօրեին Համբարձումովի արած այդ հայտարարությունն ընկալվել է նաեւ որպես ադրբեջանա-ռուսական հարաբերությունների խզմանը միտված փորձ: Նրա հայտարարությունը «հերյուրանք եւ սադրանք» են անվանել ազգային անվտանգության եւ ներքին գործերի նախարարություններում:

Հայաստանն ընդլայնում է գրավյալ տարածքները

Ադրբեջանի բանակի գլխավոր շտաբի տեղեկությունների համաձայն, հայկական կողմն ավելի վաղ գրավված տարածքներն ընդլայնել է՝ հյուսիսից հարավ հասցնելով 30 կմ, ինչը նրան թույլ է տվել անարգել Ղարաբաղ փոխադրել ռազմական տեխնիկա եւ սպառազինություն: Ներկայումս Հայաստանը վերահսկում է Ադրբեջանի տարածքի մոտ 5 տոկոսը: Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունը հայկական կազմավորումների նոր ակտիվությունը կապում է Լաչինից հյուսիս գտնվող բարձր լեռնային Քելբաջարի շրջանում սաստիկ ձյունատեղումների հետ, որտեղով հանդերձանք են ստանում պաշտպանվող ադրբեջանական զորամասերը: Ադրբեջանցի փորձագետները գտնում են, որ ստեղծված իրավիճակում այդ ուղղությամբ կուժեղանան հայերի ռազմական գործողությունները, չնայած ադրբեջանական զորամասերի դիրքերի վրա ձեռնարկված վերջին անհաջող գրոհին, երբ հարձակվողների կորուստները կազմեցին 30-ից ավելի սպանված:

Բաքուն մտադիր է ծանոթանալ Վրաստանի իր հայրենակիցների վիճակին

Բաքվի եւ Թբիլիսիի միջեւ հարաբերությունները կախված կլինեն այն բանից, թե ինչ վերաբերմունք կունենան Վրաստանի իշխանությունները հանրապետությունում ապրող ադրբեջանցիների խնդիրների նկատմամբ: Այդ մասին «ԻՖ»-ին տված հարցազրույցում հայտարարեց Ադրբեջանի խորհրդարանի նախագահ Իսա Ղամբարովը: Նրա տեղակալ Թամերլան Կարաեւն ավելացրեց, թե ներկայումս ձեւավորվում է պետական մի պատվիրակություն իր գլխավորությամբ Վրաստան մեկնելու համար: Պատվիրակության անդամները մտադիր են ծանոթանալ հարեւան հանրապետությունում իրենց ազգակիցների վիճակի հետ:

digitised by A.R.A.R.@

Աղետի Գոտի

ԲԱՑ ՎԵՐՔ

Այսպիսին է Կումայրի-Գյումրի-Ալեքսանդրապոլ-Լենինական-եւ նորից Գյումրին այսօրվա Հայաստանի հյուծված մարմնի վրա: Որ դա այդպես է, երեւաց թեկուզ վերջին իրադարձություններից, երբ արնահոսեց այդ վերքը, երբ սոցիալական ծայրաստիճան լարվածությունն այստեղ վերածվեց առայժմ փոքրիկ պայթյունի: Մենք անձերեկորեն շուտ մոռացանք աղետից տուժած մարդու բարոյահոգեբանական հասուն վիճակը, որի դեպքում միեւնույն դժվարությունները նա ավելի սրությամբ եւ ցավագին է ընկալում ու նույն կերպ էլ դրանց արձագանքում:

Այնտեղ՝ Գյումրիում, սակայն չեն սիրում տրտնջալ ու դժգոհել, բայց անասելիորեն վիրավորվում են անտարբերությունից: Վերջերս Երեւանում հանդիպեցի իմ մի ընկերոջը, որը զարմացած պատմում էր այն մասին, թե գերմանացիները դեռ հիշում են աղետի գոտին եւ օգնում ինչով կարող են: Նա խոստովանեց նաեւ, որ անձամբ ինքն ինչ-որ մոռացել էր այդ մասին: Ավելին, վերջին շրջանում նկատվում է շատ անհանգստացնող մի երեւույթ: Երեւանում բնակվողները մի տեսակ ներքին նախանձով են խոսում Գյումրիում հորդող «բարիքների» ու «օգնությունների» մասին եւ տրտնջում, որ շինարարությունն այստեղ կանգ է առել իբր թե շինանյութն աղետի գոտի ուղարկելու պատճառով, մինչդեռ Գյումրիում, ընդհակառակը, գտնում են, որ Երեւանն է կլլում եկած մարդասիրական օգնության առյուծի բաժինը, եւ իրենց ոչինչ չի հասնում: Նույնիսկ ծնվել է այսպիսի անեկդոտ, թե՝ աղետը Գյումրիում էր, գոտին՝ Երեւանում:

Սա արդեն հինգերորդ ձմեռն է, որ մի ամբողջ քաղաք թողնված է բնության եւ բախտի քմահաճույքին: Հարց է ծագում. որքա՞ն կարելի է այդպես դիմանալ: Առ այսօր հանձնվել է ընդամենը 4500 բնակարան՝ պահանջվածի մի չնչին տոկոսը միայն: Դեռ 30 հազար աղետյալ ընտանիք սպասում է իր նոր բնակարանին՝ շարունակելով ապրել նեղլիկ ու անհարմար, ամեն ոտքի բռնկման ենթակա վագոն-կացարաններում: Սա է դառը իրականությունը, նաեւ այն, որ այսօր սառեցված է ողջ անավարտ շինարարությունը, որ ոչ մի աշխատանք այժմ չի կատարվում:

Առիթով թե անառիթ ես միշտ եմ գնում ծննդավայրս՝ Գյումրի, գնում եմ մի լավ բան տեսնելու ու իմանալու հույսով: Բայց, ավա՜ղ, նույն գորշ պատկերն է, դժգույն անօրյա, դեռ փլատակներից լրիվ չմաքրված փողոցներ, մութ ակնախոռոչներով կիսաքանդ շենքեր: Երեւանում նստած անհնար է խորությամբ զգալ աղետի գոտու իրական վիճակը: Դրա համար պետք է լինես այնտեղ, ապրես վագոն-տնակում եւ ունենաս նույն զգացումները, երբ քաղաքն ամբողջապես թաղվում է խավարի մեջ: Իմ գնացած նոյեմբերյան այդ օրը, ինչպես հետո տեղեկացա, անջատել էին նաեւ ծննդատան եւ հիվանդանոցների լույսերը: Մայրաքաղաքում նստած մի անբարեխիղճ աշխատող կարող է առանց զգուշացնելու հանգցնել քաղաքի լույսերը, տնօրինել մի քաղաքի ճակատագիր: Յուրաքանչյուր այցից հետո ավելի եմ համոզվում, որ առանց հատուկ մի օղակի գոյության՝ պետական կոմիտե կլինի այն, թե մեկ այլ գերատեսչություն, որ կհամակարգի վերականգնման աշխատանքները եւ կվերահսկի դրանք, ոչ մի շոշափելի փոփոխություն մտցնել հնարավոր չէ: Ինչ հանձնաժողովներ էլ որ ստեղծվեն մայրաքաղաքում, թեկուզ Գերագույն խորհրդում, դրանք գործնական օգուտ չեն կարող տալ: Երեւանյան հեռվից ուղղակի հնարավոր չէ ընկալել դրության ողջ դրամատիզմը, ստեղծված վիճակի բարդությունն ու լրջությունը:

Պակաս կարեւոր չէ նաեւ զբաղվածության հարցը: Քաղաքի գործարանների մեծ մասը չի աշխատում, իսկ աշխատողները կամ կրճատված են, կամ հարկադիր արձակուրդի: Չեն բավականացնում մանկապարտեզները, դպրոցները եւ համապատասխան պայմանների առկայության դեպքում էլ երիտասարդ մայրերը չեն կարողանա աշխատել: Իսկ ապրել պետք է: Եւ շատերն էլ հեշտ միջոց են գտել. գնալ-գալ Թուրքիա կամ Ռուսաստանից բերել-հալել ոսկի: Իրողությունը սա է. ոսկի ձուլողների քաղաք է դարձել այսօրվա Գյումրին: Ոչ ոք չի մտածում, որ քաղաքի առանձին մասերի վրա ծանրացած ծուխը ի վերջո կարող է վնասել շատերի առողջությանը:

Այս ո՞ւր հասան պատվախնդիր գյումրեցիք: Սովորական մարդկանց թե քաղաքի ղեկավար այրերի հետ զրույցներիցս պարզվեց, որ նրանց ոչ միայն եւ ոչ այնքան հուզում է սոցիալական ծանր վիճակը, որքան անտարբերությունն ու անհասկանալի լռությունն իրենց հանդեպ: Ընդհակառակը, նրանք շատ ավելի մտածում են սահմանամերձ շրջաններում տիրող վիճակի մասին, հարցուփորձ անում Արցախից, հասկանում հանրապետական իշխանությունների դժվարությունները, բայց եւ չեն տեսնում այն ճիգերն ու ջանքերը, որ պետք է ժողովրդին դուրս բերեն այս իրավիճակից: Սա է իրենց ամենից շատ զայրացնողը՝ իշխանությունների անուշադրությունը: Վերջին իրադարձություններից հետո քաղաքում կատարվեցին կադրային փոփոխություններ, ընտրվեց գործադիր կոմիտեի նոր նախագահ: Բայց մեկ անձով կամ մի քանիսով ոչինչ չի փոխվի, եթե փոփոխություն չկրի հանրապետական իշխանությունների վերաբերմունքը քաղաքի հանդեպ, մինչեւ այդ ուշադրությունը չդառնա ամենօրյա քաղաքականություն:

Վերջին շրջանում Գյումրիում կտրուկ նվազել է ծնելիությունը: Դրան հակառակ օրեցօր աճում է հանցագործությունների թիվը: Սկսվել է քաղաքը թողնել-հեռանալու մի վտանգավոր միտում: Իսկ թե սա իր հետեւից ինչ հետեւանքներ է բերելու, քչերը միայն կարող են մինչեւ վերջ պատկերացնել:

Նիստուկացի, ավանդական սովորությունների, խառնվածքի եւ խոսվածքի առումով հայության միատարր ու անխառն այս հատվածը պետք է մեզ բոլորիս: Առանց հայի այս տեսակի, առանց Գյումրվա կոլորիտի, աղքատիկ կլինի մեր ժողովրդի ընդհանուր դիմապատկերը: Երկրաշարժի անթիվ զոհերի հիշատակի ոգեկոչման լավագույն արտահայտությունն ապրողաց մասին մտածելն է: Ամեն ջանք պետք է թափել եւ ամեն միջոց պետք է ներդնել փրկելու դրությունը: Ամեն գնով չպետք է թույլ տալ, որ ջրիկ գա Հայաստանի աղը՝ Գյումրին:

ԼԵՎՈՆ ԼԱՃԻԿՅԱՆ

Փոստ

Ո՞ւմ լավություն անես, ո՞վ վայելի

Խմբագրությունն օրերս նամակ ստացավ Վրաստանից, որի բովանդակությունն ու բարձրացրած հարցն իրոք կարեւոր ու մտահոգիչ են: Տպագրելով այն, մենք ցանկանում ենք նաեւ համապատասխան անձանց ու մարմինների ուշադրությունը հրավիրել խնդրի վրա:

«Երկու տարի առաջ Հայաստանի «Գթություն» բարեգործական միությունը մեր դպրոցին է տրամադրել 2 ավտոբուս, որոնք պետք է քաղաքի տարբեր արվարձաններից՝ Վ. Փոնիճալայից եւ Ռուսթավիի խճուղուց, որտեղ ապրում են շատ հայեր եւ որոնց երեխաները վերոհիշյալ դպրոցն են հաճախում, դպրոցականներին դասերի հասցնեն: Սակայն, ցավոք սրտի, դպրոցի տնօրեն պրն. Բաղդասարյանը եւ մեքենայի վարորդն այն օգտագործում են անձնական շահերի համար, շատ հաճախ նաեւ ուղերթներ են կատարվում Հայաստանի տարբեր շրջաններ:

Մենք մի քանի անգամ պրն. Բաղդասարյանին առաջարկել ենք փոխել վարորդին, տվել ենք այլ վարորդի թեկնածություն, որն այս վառելիքատրանսպորտային ճգնաժամի պայմաններում հանձն է առնում ամեն ինչ անել անխափան ու բարեխիղճ գործունեության համար: Սակայն միշտ էլ ստացել ենք մերժում, լսել նրա անհիմն պատճառաբանությունները:

Այդ անտերության, տրանսպորտի բացակայության պատճառով մի քանի ծնողներ որոշել են իրենց երեխաներին հանել հայկական դպրոցից եւ տեղափոխել ավելի մոտ գտնվող ռուսական դպրոց, որովհետեւ երեխաները շաբաթներով դպրոց չեն գնում, իսկ երբ գնում են, ապա վերադառնում են շատ ուշ եւ հոգնած:

Թբիլիսիի թիվ 104 միջնակարգ դպրոցի աշակերտների ծնողներ»

Խմբագրությունը հույս ունի, թե ինքը «Գթություն» բարեգործական միությունը կհետամտի այս գործին:

Ազգային Ֆոնդ

«Հիմնադրամ» նոր հանդես

Լույս տեսավ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամ» հանդեսի անդրանիկ համարը: Այն ընդգրկում է հիմնադրամի ստեղծման գաղափարին նվիրված Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգեն Ա-ի, Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի, Հրանտ Մաթեւոսյանի, Հայաստանի փոխնախագահ Գագիկ Հարությունյանի խոսքերը, հիմնադրամի կանոնադրությունն ու հոգաբարձուների խորհրդի կազմը: Ներկայացված են կառավարության կողմից մշակված այն առաջնային եւ հեռանկարային ծրագրերը, որոնց իրագործմանը կմասնակցի նաեւ հիմնադրամը:

Մասնավորապես «Զանգեզուր» ծրագրով նախատեսվում է հիմնական կամրջի շինարարության արագացում (200 մլն. ռուբլի), նոր ճանապարհների կառուցում եւ հների միջազգային ստանդարտներին համապատասխան վերակառուցում (3 մլրդ. ռուբլի), երկաթուղու շինարարություն, Զանգեզուրի գոտու էլեկտրաէներգետիկ ապահովում եւ այլն:

«Աղետի գոտի» ծրագրում նշվում է, որ վերականգնման աշխատանքների իրականացման համար կպահանջվի 10 տարի եւ նախնական հաշվարկներով ավելի քան 200 մլրդ. ռուբլու կապիտալ ներդրումներ (1992 թ. մայիսի գներով):

«Արցախ» ծրագրում նշվում է, թե ռմբակոծությունների պատճառով միայն Ստեփանակերտում վնասվել են բազմաթիվ բնակելի շենքեր ու արդյունաբերական ձեռնարկություններ, այլ օբյեկտներ, որոնց վերականգնման համար նախնական հաշվարկով պահանջվում է 3-4 մլրդ. ռուբլի: Բացի այդ, Լեռնային Ղարաբաղի եւ Հայաստանի կառավարությունների համատեղ ջանքերով մշակվել է Արցախի զարգացման համալիր ծրագիր:

«Փախստականներ» ծրագրում դրված է 1993-1997 թթ. ընթացքում փախստականներին բնակարանով ապահովելու խնդիրը, որի համար անհրաժեշտ կլինի գործադրել մոտ 1765 հազար քառ. մ բնակմակերես, որի համար կպահանջվի 31,7 մլրդ ռուբլի, որից 9 մլրդ. ռուբլին կազմելու են պետական միջոցները, իսկ 22,7 մլրդ. ռուբլին՝ բնակչության սեփական միջոցները:

Հանդեսում առանձին տեղ է տրվում նաեւ Հայաստանի դիվանագիտական ծառայությունների ստեղծման խնդրին եւ հանրապետության ֆինանսադրամական՝ համակարգի վերակառուցմանը:

Միայն հայկական դրամի տպագրության համար, ըստ կնքված պայմանագրի, արդեն 1992 թ. անհրաժեշտ է 3,8 մլն. ամերիկյան դոլար: Իսկ ազգային մշակույթը պահպանելու, նրա զարգացմանն օժանդակելու համար անհրաժեշտ է 0,5-1 մլրդ. ռուբլի գումար:

Վերջում «1993 թվականի ձմեռ» ծրագրում նշվում է, թե գալիք ձմռան խնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ է 6,5 միլիարդ ռուբլի:

Փաստորեն հանդեսում ընդգրկված նյութերը միայն ընդհանուր պատկերացում են տալիս կատարվելիք ծրագրերի ու դրանց համար պահանջվող գումարների մասին: Հիմնադրամի կողմից տրվող ֆինանսական՝ աջակցության մասին առայժմ որեւէ կոնկրետ գումար չի նշված: Այդ մասին հանդեսի վերջաբանում գրված հակիրճ խոսքում ասվում է, թե հետագա համարներում, որոնք լույս կտեսնեն երեք ամիսը մեկ անգամ, կտրվեն «Հայաստան» հիմնադրամի գոյացման միջոցների ներդրման մասին հաշվետվություններ, կլուսաբանվեն հիմնադրամի քարտարանների գործունեությունը եւ կտպագրվեն ընթերցողների առաջարկություններն ու ցանկությունները:

Ինչպես մեր թղթակցին հաղորդեց հանդեսի գլխավոր խմբագիր Լեւոն Գալստյանը, «Հիմնադրամ»-ի նպատակը կլինի ազգային տուրքի գաղափարի քարոզը:

Ա. Հ.

Էջմիածին

Ամենուր նույն խնդիրը

Էջմիածնի մի խումբ մտավորականներ, մասնավորապես գրողներ Նորիկ Լեւոնյանը, Անդրանիկ Տերտերյանը, Խաչիկ Մանուկյանը, լրագրող Արմեն Այվազյանը բաց նամակ են հղել Հայաստանի կառավարությանը, ուր մասնավորապես ասվում է. «1990 թվականի նոյեմբերի 3-ից դադարեցվել է Էջմիածին քաղաքի եւ շրջանի 43 գյուղերի գազամատակարարումը: Ավելի քան երկու տարի գազ չլինելու պատճառով ազգաբնակչությունը հայտնվել է անտանելի եւ ծայրահեղ ծանր դրության մեջ, հատկապես, որ ձմռանը շատ սակավ մարդիկ կարող են վառելանյութ օգտագործել, որովհետեւ մեկ լիտրի գինը գերազանցում է աշխատանքային օրավարձին: Հոգսաշատ ազգաբնակչության օրեցօր աճող դժգոհությանը, ի թիվս անբարենպաստ պայմանների, գերսղաճի, ընկերային անպաշտպանվածության, գումարվում է նաեւ քաղաքի ու շրջանի գյուղերին էլեկտրաէներգիայի չափազանց վատ ու սահմանափակ մատակարարումը, որը ոչ այլ ինչ է, քան արհամարհանք եւ կամայականության դրսեւորում Էջմիածնի ազգաբնակչության նկատմամբ:

Մենք իրազեկ ենք հանրապետության պայմաններին եւ քաջ գիտակցում ենք համընդհանուր ծանր կացությունը, սակայն հնարավոր չէ գազի մատակարարման բացակայությամբ քսանչորս ժամվա ընթացքում չորսժամյա էլեկտրամատակարարումով այս ցրտին ապրել:

Խնդրում ենք շրջանների միջեւ արդարացի բաշխում կատարել եւ բնականոն հունի մեջ դնել էլեկտրականության մատակարարումն ու հովհարային անջատումները»: ■

«ԱրմենՍեֆ»ը թե՞րթ է բաժանում

Այս տարվա փետրվարին Արմեն Սեֆիլյանի եւ իր համախոհների ուժերով ստեղծված «ԱրմենՍեֆ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունն սկզբնապես նպատակ ուներ զբաղվել զուտ արդյունաբերական գործունեությամբ՝ կենցաղային օգտագործման համակարգիչների արտադրությամբ: Իրենց ծրագրերը նախապատրաստելու եւ իրականացնելու համար հաճախ էին այդ ասպարեզին վերաբերող անձանց եւ կազմակերպությունների, դրա հետ առնչվող գործարքների մասին տեղեկությունների կարիք զգում:

Եւ քանի որ տեղեկությունները շատ քիչ էին, իսկ Հայաստանում դրանց աղբյուրները, մասնավորապես տպագրվող ու ստացվող թերթերն ու մյուս պարբերականներն այդ առումով շատ քիչ բանով էին օգնում, գումարած նաեւ «Հայմամուլ»-ի «սփոփիչ» գործունեությունը, որոշվեց զուգահեռ զբաղվել նաեւ թերթերի բաժանորդագրությամբ եւ տարածմամբ: Ինչպես նշեց ընկերության տնօրեն Արմեն Սեֆիլյանը, «ԱրմենՍեֆ»-ը հիմնականում նպատակ ունի նպաստել գործարար մարդկանց եւ ձեռնարկատերերին իրենց բնագավառների վերաբերյալ թերթերի, ամսագրերի միջոցով տեղեկատվությամբ ապահովելուն: Դա իրականացնելու համար ընկերությունը տեղում (մասնավորապես՝ Մոսկվայում) պայմանավորվածություն է ձեռք բերել խմբագրությունների հետ («Комерсант», «Финансовые и деловые новости» եւ նմանատիպ այլ թերթերի), որ նրանց «արտադրանքը» հասցնի Հայաստան: Կապն իրականացնում է Մոսկվայում ընկերության ներկայացուցիչը, որն էլ լուծում է առաքման հարցերը:

Թերթերը բաժանորդներին հասցնելու պարտավորությունն «ԱրմենՍեֆ»-ը նույնպես վերցրել է իր ուսերին: Փոստատարների հետ շահավետ պայմանագրերը կխթանեն թերթերը ժամանակին տերերին հասցնելու գործը: «ԱրմենՍեֆ»-ը բացի գործարար աշխարհի համար նախատեսված մամուլից կատարում է նաեւ մյուս թերթերի բաժանորդագրություն, այդպիսով յուրօրինակ մրցակից դառնալով «Հայմամուլ»-ի համար: Սակայն մեր զրույցի ժամանակ պրն. Սեֆիլյանն ասաց, թե իրենք բնավ էլ նպատակ չունեն իրենց գործունեությամբ անողոքկորեն «սնանկացնել» «Հայմամուլ»-ի աշխատանքը, այլ ընդհակառակը՝ ցանկանում են համագործակցել նրա հետ, մասնավորապես թերթերի տարածման հարցում: Իսկ առայժմ «ԱրմենՍեֆ» ՍՊԸ սեփական նախաձեռնությամբ պայմանագրեր է կնքում խմբագրությունների հետ: Արդեն պայմանավորվածություն կա «Ազգ», «Երկիր» «Зеркало» «Урарту» թերթերի հետ:

Տեղեկացնենք, որ պայմանագիր կնքելով «ԱրմենՍեֆ» ընկերության հետ որեւէ պարբերականի բաժանորդագրման համար 6 ամիս ժամկետով, տվյալ անձնավորությունը պայմանագրի ժամկետը լրանալուց հետո ետ է ստանում իր վճարած գումարն ամբողջությամբ:

Պայմանագրի ժամկետը լրանալուց հետո, երբ պարբերականի գինը փոփոխվում է 50 տոկոսով, ապա բաժանորդագրությունը շարունակվում է առանց հավելյալ վճարի:

Այս առաջին հայացքից տարօրինակ բաժանորդագրական համագործակցության գաղտնիքն այն է, որ ընկերությունը բաժանորդագրությունից ստացված գումարը դնելով շրջանառության մեջ, բաժանորդին թերթ է մատակարարում այդ գումարի տոկոսների հաշվին:

Ավելացնենք, որ ընկերությունն ստացված օգուտների հաշվին ապրանք ներմուծելով, այն շուկայականից ցածր գներով վաճառելու է իր բաժանորդներին: Նշենք նաեւ, որ օրաթերթի 6 ամսով բաժանորդագրությունն արժե 890 ռ., շաբաթաթերթինը եւ երկօրյա թերթերինը 290, ամսագրինը՝ 590:

ԳԱԳԻԿ ՆԱՀԱՊԵՏՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Բանավէճ

Հայաստանի խորհրդարանի անդամ Աշոտ Բլեան վերջին շաբաթները դարձաւ ամենէն վիճելի եւ խնդրայարոյց դէմքը Ադրբեջանի հետ խաղաղութիւն հաստատելու ուղղութեամբ իր կատարած յայտարարութիւններով եւ առած գործնական քայլերով: «Ազգային դաւաճան» մըն ալ աւելցաւ մեր ժամանակակից եւ պատմական բոլոր «դաւաճան»ներու շարքին:

Հայոց Համազգային Շարժումի գործօն մէկ անդամն է Բլեան: Ան բուռն ջատագովն է Ադրբեջանի հետ «անմիջական, ուղղակի, առանց որեւէ միջնորդի եւ նախապայմանի բանակցութիւններու»: Ան համաձայն է նաեւ Արցախը Ադրբեջանի տարածքին մէջ պահելու սկզբունքին: Հոկտեմբեր 23-ին ան հրապարակեց կոչ մը, որուն զօրավիգ կը կանգնէին 55 երեսփոխաններ, մեծ մասամբ՝ Հայոց Համազգային Շարժումին պատկանող, որոնց 18-ն, աւելի ուշ, յետ կոչեցին իրենց ստորագրութիւնները այլազան առարկութիւններով, զորս կարելի է հաւանաբար խտացնել մէկ կէտով. հարցը շատ փափուկ էր, եւ իրենցմէ ոմանք կրնային այրել իրենց մատները:

Բլեանի բեզին զօրութիւնը, ինչպէս նաեւ տկարութիւնները շեշտուեցան, երբ ան Մոսկուայի գծով Բաքու այցելեց ձիթենիի ճիւղ ի ձեռին, ու վերադարձաւ Ադրբեջանէն ուղղակի Հայաստան, ցամաքային ճամբով, որ առաւ խորհրդանշական իմաստ մը:

Խաղաղասիրական իր առաքելութենէն վերադարձին Բլեանի բարձրագոյն տպաւորութիւնները լոյս տեսան «Ազգ»-ի 14 Նոյեմբերի համարին մէջ, որուն վերնագիրը թէեւ ադրբեջանական ասացուածք մըն էր, սակայն աւելի հասցէագրուած էր հայերուն. «Երբ շատ է դժուար, դիր փափախդ առաջդ ու խորհիր»:

Պարզապէս դժբախտ գրութիւն մը կարելի է նկատել այս յօդուածը: Քիչ մը չափազանցուած ձեւով պիտի ըսէինք նաեւ, որ նման պատասխանատու առաքելութեամբ Բաքու մեկնող այս երեսփոխանը իր վերադարձին հայերուն կը ծախէր ադրբեջանական ոսկեզօծ դեղահատ մը, այնքան բարի եւ միամիտ արտայայտութեամբ, ամէն պարագայի՝ քաղաքականօրէն սխալ մտածումով, որ կարելի չէր գեղեցիկ նպատակ մը ներկայացնել ասկէ աւելի խոչընդոտիչ ձեւով – Ադրբեջանի մէջ ամէն ինչ լաւ է, դրական, իդէալական: Ազերին շատ լաւ կ'ապրի, լաւ կ'ուտէ, առատօրէն: Հացը եւ բենզինը անպակաս է. մէկուն կիլոն 8 ռուբլի է, միւսին լիտրը՝ միայն 7: Ազերին մանաւանդ զօրաւոր է. «Ես Ադրբեջանի հզօրութիւնից սարսռացի ու զարմացայ. ո՞նց ենք կարողանում պատերազմել այդպիսի ամուր պետութեան ու ինչպէ՞ս ենք յանդգնում մեր թոյլ թեւերով ճօճել-ճօճել այդպիսի գոյութիւնը», կը գրէ Բլեան: Պատասխանը միայն վարդագոյնը տեսած է: Նոյնիսկ նախկին Կիրովաբադի մէջ զինք ընդունող զօրավարին զինուորները «հիանալի տղերք են»: Չի մտածեր թէ այդ «հիանալի տղաները» կրնան յաջորդ օրը ճակատ դրկուիլ հայեր սպաննելու համար: Ամէն պարագայի, երբ Բլեան հայ-ադրբեջանական սահմանը անցնելով ոտք դնէ Հայաստան՝ «լոյս աշխարհէն ինկայ մութ աշխարհ», կ'ըսէ ան:

Ազերիներու ցոյց տուած «սապեսավարի» – ինչպէս որ կը վկայէ հայ երեսփոխանը – ընդունելութիւնը մեզի կը յիշեցնէ թրքական դասական մեղրածոր եւ ծայր աստիճան փափկանկատ յարաբերութիւնները այն անձերու հետ, զորս անոնք կը նկատեն իրենց [illegible] կամ ապագայ զոհը: Մեր պարագային երկրորդն է ճիշդ, քանի որ Բաքուի մէջ ամէն ոք – հայ պատասխանատուին միջոցով – խրատ եւ խորհուրդ կուտայ հայերուն, թելադրութիւն կ'ընէ անոնց, որ «վազ անցնին» իրենց յիմարութենէն, հրաժարին Արցախի անկախութենէն, այլապէս...:

Բլեանի Բաքու ճամբորդութիւնը կարելի չէ ամբողջովին «անձնական» նկատել, հակառակ եղած յայտարարութեան: «Անձնական» գետնի վրայ եղած ճամբորդութեան մը ընթացքին հայ երեսփոխանի մը առջեւ պիտի չբացուէին ադրբեջանական պետական-կառավարական բոլոր դռները, ու անոր հետ տեսակցութիւն պիտի չունենային երկրին քաղաքական եւ զինուորական բարձրագոյն անձնաւորութիւնները, բացառաբար՝ նախագահ Էլչիբէյի: Ազերիներն ալ գիտեն թէ Բլեան առանձին չէ, այլ ան ներկայացուցիչն է խաղաղապաշտական հոսանքի մը, որուն յարող երեսփոխաններուն կուսակցութիւնը – կամ շարժումը – այսօր տէրն է Հայաստանի իշխանութեան:

Իսկական բազմակարծությունը հատուկ է ՌԱԿ-ի մամուլին, որին հաճախ դժվար են հասկանում ոչ քիչ թվով մարդիկ, հատկապես նրանք, ովքեր 70 տարիների ներսի եւ դրսի վարժությամբ դարձել եւ մնում են դալտոնիկ: Միայն սեւ եւ սպիտակ են տեսնում, առանց գույների ու երանգների: Եւ մեր թերթը փորձում է, երբեմն նույնիսկ գրգռիչ ձեւով, այդպիսի մարդկանց վարժեցնել գույներին, տեսնելու երանգները եւ փորձելու պատկերացնել ամբողջ խճանկարը, ո՛ր դեպքում միայն կարելի է գաղափար կազմել ու գնահատական տալ նկարի իսկական արժեքի մասին: Ստորեւ լույս տեսնող հոդվածը, որ խմբագրականի կտուրի տակ լինելով պարզ է, որ արտահայտում է ՌԱԿ Բոստոնի «Պայքար» պաշտոնաթերթի տեսակետը, կրկնակի իմաստով օգնում է մեզ ամբողջացնելու մեր պատկերացումների խճանկարը. լույս տեսնելով նույն նյութին նվիրված արդեն շուրջ երկու տասնյակ հոդվածների ու նամակների կողքին, եւ երկրորդ՝ ինքն իր մեջ փորձում է ամբողջացնել խճանկարը:

ԽԱՂԱՂԱՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՎ ՌԱԶՄԱՏԵՆՉՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՎ

Հակառակ նախագահ Տէր-Պետրոսեանի եւ անոր մամլոյ քարտուղարին յայտարարութիւններուն, թէ «երկկողմ բանակցութիւններու ժամանակը անցած է», նկատի առնելով հայ-ադրբեջանական հակամարտութեան սրումը, եւ հետեւաբար անհրաժեշտ է «երրորդ ուժի մը միջամտութիւնը», բացորոշ է, որ Բլեան կը վայելէ իշխանութիւններուն որոշ քաջալերանքը, երբ մանաւանդ անոր տրամադրութեան տակ կը դրուի Երեւանի հեռատեսիլը, որպէսզի իր գաղափարը ժողովրդականացնելու բեմ:

Բլեաններ որեւէ պետութեան համար քաղաքական «փորձի փուչիկ»ներ են, շօշափելու համար հակառակորդին տրամադրութիւնները: Անոնք օգտակար կրնան դառնալ այնքան ատեն, որ չեն ներկայացներ տուեալ պետութեան տեսակէտը եւ պաշտօնական դիրքը: Կը մնայ այդ «փուչիկը» արձակելու ձեւը, որ Բլեանի պարագային, դժբախտաբար, լաւագոյնը չէր, չըսելու համար, թէ ան սխալ էր, քանի թեթեւ, անլուրջ, պարզամիտ եւ սիրողական եղանակով կատարուեցաւ. զգացումը գերիշխեց մտածումին: Աւելի պարտուողի հոգեբանութիւն կար իր քայլի ետին, քան հաւասարէ հաւասար բանակցողի մը:

Հայաստանի մէջ Աշոտ Բլեանը որպէս «հոգեկան հիւանդ» որակող քաղաքագէտներ կը յանձնարարեն «մոռնալ» Բլեանը: Մենք ալ համաձայն ենք. «մոռնալ» զայն, ընդունելէ ետք ենթակայական անկեղծութիւնը եւ գնահատելէ ետք անոր քաջութիւնը՝ արծարծելու «թաբու» հարց մը, որուն շատերը կը վախնան մօտենալ կամ զայն ճակատէն դիտել:

Մոռնանք Բլեանը, սակայն կայ ու կը մնայ հիմնահարցը, որ ամէն օր կը կրծէ ու կ'արիւնէ մեր մարմինը Արցախի եւ Հայաստանի մէջ: Ժամանակ է որ, առանց պարտուողական զգացումի, մենք վերլուծումի ենթարկենք մեր պահանջները, անոնց իրականացման եղանակները եւ կարելիութիւնները, մեկնելով մեր ուժերէն եւ նկատի առնելով ոչ թէ միայն ազերի, այլ միջազգային ուժերը, որոնց, ի վերջոյ, դիրքէն նաեւ կախեալ է մեր իրաւունքներուն եւ բաղձանքներուն գործնական արժեւորումը: Մտածենք թէ կարելի՞ է Արցախը վերամիացնել Հայաստանին, կամ կարելի՞ է կենսաւորել եւ առանձին ինքնութեան գոյավիճակ ապահովել հունվարին յայտարարուած Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնին, կամ կարելի՞ է ապահովել առանց նախապայմանի հրադադար մը եւ միջազգային մարմիններու միջնորդութեամբ սկսիլ քաղաքական բանակցութիւններու, եւ կամ հարկադրուա՞ծ ենք նախապէս ընդունիլ Արցախը Ադրբեջանի կազմին մէջ պահելու ընդհանուր տարազը, ձեռք ձգելու համար իսկական ինքնավարութիւն մը Արցախի ժողովուրդին, ու այդ ձեւով կասեցնելու Արցախի հայաթափումը եւ Հայաստանի վրայ ալ սաւառնող կարգ մը վտանգները, որոնցմէ ոմանց իրականացումը կրնայ նաեւ այլապէս մահացու ըլլալ Հայաստանի համար:

Արտաքին ուժերու կարգին կը գտնուին երկու գլխաւոր երկիրներ. անոնցմէ Ռուսիան կը շարունակէ իր ցարական շրջանի քաղաքականութիւնը, որ հիմնուած է կովկասեան ժողովուրդները իրարու միջեւ հակամարտութեան մէջ պահելու եւ շրջանը ապակայունացուած պահելու վրայ: Ռուսիա ոչ մէկ գնով Ադրբեջանը պիտի զոհէ Հայաստանի սիրոյն, հետեւաբար զօրավիգ պիտի չկանգնի անկախ Արցախին: Թող որ ինք ունի արդէն թէ քուն քսանեակ մը ղարաբաղեան հարցեր: Ռուսական օգնութիւն մը հաւանական կրնայ ըլլալ միայն այն ատեն, երբ ան ընդունի իր հողամասին վրայ անկախ Ինկուշեթիաներ եւ անկախ Օսեթիաներ, որոնց պետական ստեղծումը կրնայ պահանջել տարիներ, դեռեւս տասնեակ տարիներ: Մինչ այդ Ելցինեան Ռուսիան, ինչպէս Գորբաչովեան Խորհրդային Միութիւնը, Արցախը պիտի գործածէ որպէս խաղաթուղթ մը Ադրբեջանի դէմ:

Մեծ պետութիւններէն միւսը Միացեալ Նահանգներն է, որուն մասին հաւանաբար չարժէ իսկ ծանրանալ: Վաշինգտոնի ներկայ ներկայացուցիչն է Թուրքիան: Անցնինք: Կը մնայ Իրանը, որ ներկայիս մեր հարազատ դաշնակիցն է եւ որուն օգնութիւնը, սակայն, իր սահմանները ունի, եւ որուն ուժը չի հասնիր Արցախի փրկութեան:

«Մահ կամ ազատութիւն» նշանաբանը, այնպէս ինչպէս որ կարգ մը կողմեր կը հասկնան այդ ազգուական նշանաբանը, մեզի համար չէ, այլ միայն կուսակցական կրպակներու մէջ վաճառելիք լոզունգ: Անկախ Հայաստանի մը գոյութիւնը պէտք չէ դրուի նման անհեթեթ կարգախօսի մը տակ: Կարեւորը յաղթելն է՝ մեր ուժերուն սահմաններուն մէջ, նոյնիսկ անոնցմէ քիչ մըն ալ աւելին, եթէ կրնանք: Այսուհանդերձ, երկիր մը ոչ կը պահպանուի, եւ ոչ ալ հողամաս մը կ'անկախանայ քաղաքական ռոմանթիզմով եւ բառերու պատերազմով: Ժամանակն է, որ հայութիւնը որոշէ իր ուղղութիւնը, եթէ կը խորհի որ Ադրբեջանի դէմ պատերազմ մը շղթայազերծելով է որ պիտի ապահովուի – չենք խօսիր զինին մասին – Արցախի ազատագրումը, թող պատրաստուի ինք այդ պատերազմին. իսկ եթէ վստահ ենք, որ ներկայ արիւնալի քաշքշուքով է, որ շրջան մը ետք պիտի տիրանանք մեր արծուաբոյնին, շարունակենք ազգովին Արցախի ազատագրական եւ պահպանման պայքարը, եւ կամ եթէ համոզուինք, որ երկուստեք մաշումի քաղաքականութեան մը անիրազեկ առարկաներն են Արցախ եւ Հայաստան, ու նաեւ Ադրբեջան, եւ որ աշխարհի նոր կամ հին կարգերը կառուցողները կամ պահողները Արցախի հարցը ժողովուրդ-ժողովուրդ, խուսափողական-խուսափողական յաւիտենականօրէն կը ձգձգեն, որպէսզի Հայաստան եւ Արցախ – ու նաեւ Ադրբեջան – դառնան այնքան արիւնաքամ, որ այն ատեն ընդունին համաձայնիլ կարգադրութեան մը շուրջ զոր այսօր բացարձակապէս կը մերժենք՝ այն ատեն քաղաքական իմաստութիւն պիտի ըլլար եւ իսկական հայրենասիրութիւն՝ որ այսօր իսկ ճամբան հարթուէր դէպի այդ կարգադրութիւնը:

Ժամը եկած է, որ պատասխանատու ղեկավարներ առնեն վճռական քայլեր: Անհրաժեշտ է ցնցուիլ դուրս ելլելու համար մեզ ընդարմացնող ախտագին շրջանակէն: Կարելի չէ այս անել դրութեան յաւիտենականացումը, որ կ'անդամալուծէ մեր ազգային ուժականութիւնը, կազմալուծելէ առաջ մեր ուժերը:

Իսկ խաղաղութիւնը կը գտնուի անտեղիտալի ռազմատենչութեան եւ ընկրկումի խաղաղապաշտութեան միջեւ կեդրոնը, տեղ մը:

Խմբագրական «Պայքար»-ի
5 դեկտեմբեր, 1992

Դպրոց

Նախկինում ամեն ինչ գրեթե այսօրվա պես չէր. «հայրական հոգատարություն» մատաղ սերնդի հանդեպ, պետության ու կառավարության նվիրվելու կարգախոսներ, պարտք, փորձարարություններ, մեթոդների առատությունից ընտրված ուսուցիչներ, աներեւակայելի բարձր առաջադիմություն, ամառվա տաղից տառապող տասնյակ հազարավոր դիմորդներ, ծնողներ, ռեֆորմներ, որոշումներ՝ հազար բերան՝ մի դպրոց:

Այսօր էլ ամեն ինչ գրեթե նախկինի պես չէ. ազգային դպրոցի հռչակությունը շեփորող կարգախոսներ, հենց ստացածի անվերապահ մերժում, մեկ շաբաթից մինչեւ ամիսներ տեւող դասամիջոցներ, «բիզնեսմեն» աշակերտներ, գներից խեղճացած ուսուցիչներ, հացադուլի նստած անհաջողակ դիմորդներ ու ծնողներ, ու մի մեծ անորոշություն: Ասածս չվկայաբերեմ, բայց ավանդական հինը մեզ խեղդում էր մի ձեւով, իսկ առկա վիճակը դպրոցի կոկորդը բռնել է մի այլ ձեւով, քանզի երկու դեպքում էլ մերօրինակ կերպով գործում են նույնանման ուժեր, որոնց գործադրումը միայն ցավ է առաջացնում՝ կաղի քայլվածքի կերպ տալով ժողովրդի հոգեւոր շարժմանը, սխալում ընդունել, որ դպրոցը դիտվում էր իբրեւ քաղաքականության կցորդ, գործիք, գործի տերերը նրա անվերջ կիրառումից շահում են առավելագույն միավորներ, դպրոցի ծխացող ավերակներից դուրս եկող ուսուցիչը՝ մոլորված ու շփոթահար, գնում է տուն, աշակերտը՝ ինքը գիշի, գործի հրամանատարները՝ դեպի անառիկ կաբինետները, որոնք զրահի եւ այլ պատճառներով՝ երբեք չեն փակվում: Իսկ տասնամյակների ընթացքում գիտամանկավարժական, մեթոդական բնագավառը հերկած եւ այն անհնարին ծավալով մեծացրած դափնեկիր, լրջախոհ այրերի՝ «հերթական պահանջները բավարարող» ու անհամբերությամբ լուսընծայման սպասող թղթապանակներում ծովացած նյութին ամենից քիչ սպասում է հասցեատեր ուսուցիչը, գոյական, որի անորոշ եւ որոշյալ առումներում ակամա միավորվող [illegible] ապահով միջակությունը եւ բոլոր բեկումներում խորքի անհասանելիությունները ստեղծում են [illegible] այն խավը, որ Խորենացուց ցայսօր միշտ էլ հեշտիվ բաժանել է անտարբերության դափնին ու տառապանքի դափնե պսակը: Ակնկալիքներ չկան. տխուր է հնչում գուցե, բայց երեկ պարտադրյալ աստվածացությամբ, այսօր նույնքան պարտադրյալ աստվածապաշտության դաստիարակված ուսուցիչը մոսկովյան, լիպեցկյան եւ այլ փորձանմուշների հիման վրա հայ գիտունների առաջարկած ոգեշունչ մոդելներից հայ մարդու նորօրյա հիբրիդ չստացավ, այսօր էլ [illegible] տարերքում երանելի Արեւմուտքի քաղաքացու լուսապսակ պատկերով հայ չի ստանա, քանզի հայ մարդ ստանում են հայ ծնողների ծնված երեխաներից՝ հայերեն ապրելու պարտադիր պայմանով, ոչ թե փորձարարություններով ու խաչասերումով:

Հեռու մնալով այս վիճակի իրական մեղավորներին հական-հանվանե թվարկելու գայթակղությունից, ուզում ես ընդամենը ենթադրել, թե երեկ ու այսօր դպրոցը [illegible] է Հրանտ Մաթեւոսյանի հերոս Ծառուկյանի, մի կերպ գիրկատ անող ծխական տերտերի քարոզների՝ տրված աղքատ, ուզվոր կամ չուզվոր բարեկամին, որն իր աննախանձելի խորհրդանիշի կերպարով իր իսկ չպայմանավորված մեղքերի ու թերությունների համար վերջին 5+70 տարիների ընթացքում քարկոծվել ու քարկոծվում է տարբեր բարձրության ամբիոններում, տարագույն մամուլում, այլեւայլ արժող-չարժող խոսակցություններում, դիմագրկվում՝ ապրելով երկնքի ու երկրի միջեւ գտնվող, դեռեւս չհայտնաբերված ինչ-որ տեղում:

Կարգախոսներով, ավերման մոլուցքով հագեցած մթնոլորտում

digitised by A.R.A.R.@

Դառը խոհեր անորոշ ժամով

«հին» ու «նոր» դպրոցների ստեղծման արժանահիշատակ պատմությունները, փոխանակ դպրոցի ավանդապահ ու կարծր օրգանիզմից քերելու ժամանակավրեպ հասկացությունները, ժանգը, դիլետանտական մերկապարանոց ժխտումներով մոռացության մատնեցին դպրոցն առհասարակ՝ քանդելով ամեն ինչ, դպրոցին հասկացնելով հասարակական շարժման ետնապահի տխուր վիճակ, այն վերածելով ավելորդ ուտող բերանի:

Ինչո՞ւ. որովհետեւ կրթադաստիարակչական համակարգը նախորդ եւ այժմյան կարգերի կարեւորագույն հատկանիշը հռչակելու հեղափոխական-քարոզչական անվերջ հնարքներն իրականում դպրոցը տարել են հիմնականորեն՝ ամենօրյա գործածության մեջ դնելով բուրժուական դպրոցն իբրեւ հին կամակատարների դաստիարակության, կոմունիստականը՝ իբրեւ Մոսկվայի գործակալների կերտման հաստատությունների միտքը, որն ավելին չէր, քան հետեւորդների բանակը ստվարացնելու ճանաչված միջոց: Եւ քանի դեռ նախկին ու նոր, իրարամերժ կարգերի կերտման հորդաբուխ ծննդահանդեսներն անհամար չափով բորբոքել էին գալիք կարգերից երկնային մանանա ակնկալող միամիտ ու ագրեսիվ անքննադատելի զանգվածին, երեկվա կոմերիտը՝ երեկ, այսօրվա «ազատագրված» դեռահասը՝ այսօր, ոտնատակ էին տալիս մեր հոգեւոր արժեքները, քարուքանդ անում տառապանքով ստեղծվածը, պղծում բարոյական նորմերը, այն ամենը, ինչ արարել էր հայ ժողովուրդը, ոչ թե կեղտոտ բուրժույներն ու բյուրոկրատ բոլշեւիկները:

Շարունակվում է մոլեգին հունձքը, «ամեն ինչ սխալ է» կարգախոսը, որի անխնա գործադրումով եկեղեցին պետությունից, դպրոցը եկեղեցուց բաժանելիս պղծվեցին ու քարուքանդ արվեցին, պահեստի ու փարախի վերածվեցին հավատքի տաճարները, ճարտարապետական կոթողները, արյան հեղեղներ ոգեցին եղբայրասպան կռիվներում: Առանց այն էլ կենսագրություն ունեցող ազգերի դպրոցները շատ են թզկտվել սին ու ռազմատենչ կոչերից, իսկ մեզանում այսօր ազգի զավակների կերպարի բարոյական հիմնակազմիչների մաքրագործման ու հայացման գերխնդիրը բնականաբար չի համակերպվում առաջարկվող պատվերի ճաղատության ու տարտամության պատճառով, իսկ գոյական արդյունքը կազմավորվում է ներմուծվի արտադրանքի հիման վրա՝ իրականում ապազգային, անհայրենիք, անցյալ մարդու կերտման գաղափարաբանության տարփողումով: Վկա՝ պետական հսկողությունից դուրս մնացած, հետեւաբար լռությամբ խրախուսվող բռնություն, սեռական սանձարձակություն քարոզող կինո-վիդեո նյութը, որը հռչակվում է իբրեւ արեւմտյան կյանքի ընդօրինակելի խորհրդանիշ, իսկ երեկ ամուր ու անթափանց պատերի ետեւում կոմունիզմ կառուցողին նույն Արեւմուտքը ներկայացվում էր իբրեւ անհուսալի վիրուսակիր՝ հետապնդական, մերժելի: Երկու ծայրահեղությունների միջեւ աղոտ է այն շյուղը, որը սնվում է ազգային հողից, որը հոգատար զգուշությամբ պետք է հարստացվի ընդունելի, փորձված միջոցներով, ոսկե միջին օրենքով:

Գուցե մեզ համար առավել ընդունելի է ոչ թե գերտերությունների, այլ Կորեայի եւ մյուս «վիշապների» փորձը. հենց սրանք ազգային զարգացման օրինաչափություններով նման են մեզ ու ազգային կադրերի պատրաստմանը վերաբերվում են ծնողական եւ ոչ թե նյութական շահագրգռվածություններով, ինչը հատուկ է աշխարհի հզորներին: Ցավով հիշում ես, թե ինչպես փողոցային մարտերում պատգամավորական լիազորություններ, պետական բարձր աթոռներ շահած շատերն ինչպիսի կրքոտությամբ էին խոսում լեզվի, դպրոցի եւ առհասարակ ազգային ոգու, հոգեւոր արժեքների կատարելագործման մասին: Այսօր նրանցից քանի՞սն է հարկ համարում հիշել իր երդում-հավաստիացումները, պաթետիկ վերլուծությունները (հեռուստատեսային մի հաղորդման նրանցից մեկը բերել էր իր արտադրելիք նմուշները՝ դպրոցական պայուսակ, գրենական պիտույքներ, որոնք այդպես էլ չարտադրվեցին, իսկ նորահայտ ազգայինն ու մանկատերը իրեն նվիրված պետական լուրջ գերատեսչություն-կալվածքը քարուքանդ անելուց հետո անհետացավ ասպարեզից, իսկ ցուցանմուշները երեւի թոռներին անցան):

Պետական մակարդակով ոչ ոք չի մտածում դպրոցի մասին. հստակեցված չէ դպրոցի տեղը նորացող հասարակական կառուցվածքների մեջ, չեն ստեղծվել սերնդի դաստիարակության համար անհրաժեշտ իրավական երաշխիքները, որոնք ուսումնադաստիարակչական համակարգը ռիթմիկ գործունեության մղելով պետք է կանխորոշեն դպրոցին ներկայացվող քաղաքական, բարոյական, սոցիալական պատվերների կատարման հեռանկարն ու ճակատագիրը:

Բայց տեսեք, թե ինչ է կատարվում. խորհրդային աշխատանքի առաջին ամիսներին, երեւի խոստում-պարտքը վերադարձնելու մղումով, արծարծվում էին հոգեւոր ոլորտին վերաբերող հարցեր, հետագայում դրանք մոռացվեցին եւ առաջ մղվեց նախարար-սուբյեկտի խնդիրը, որի ազգանունը տեղ-տեղ փոխվելու պատճառով չի մտապահվում, քանզի գիտության ամեն մի թեկնածու կամ դոկտոր՝ -յան, -ունի, վաղը կարող է հայտնվել լուսավորության թիվ 1 աթոռին, դրանով կփոխվեն ցուցանակներ, պաշտոնյաներ, վարորդներ, քարտուղարուհիներ, բայց իրավիճակը չի փոխվի: Ինչո՞ւ, որովհետեւ կան ու կլինեն նախարարներ, տեղակալներ, պետեր, վարիչներ, բայց քանի չկան խելամիտ, կշռադատված օրենքներ, կոնցեպտուալ նախադրյալներ, լուսավորության բոլոր աշխատողները կաշխատեն լավ կամ վատ, բայց կուտեն՝ մի վիճակ, որ էր ի սկզբանե. պետական երաշխիքներով հատուկ գործող համակարգի փոխարեն էլի մի շղթա, որի ծայրակետում դարձյալ դպրոցն ու նախարարությունն են՝ իրարից հեռու կղզիներ, անպաշտպան ու անկախ: Անկեղծ ասած, խորհրդարանի անդամների որոշակի մասի մակարդակը, վարքագիծը, կիսքուն-կիսարթուն վիճակն առանձին ակնկալիքների հույս չեն թողնում:

Այս պայմաններում բարենպաստ հնարավորություններ են ստեղծվում տարբեր կամայականությունների, ինքնագործունեության, մոլորությունների, անձնականության դրսեւորումների համար: Պատմում են, որ 30-ականներին լուսավորության բնագավառում ղեկավար աշխատած մեկը մաթեմատիկայի դասալսումից հետո հարձակվում է ուսուցչի վրա.

«Երբ կան կանոնավոր կոտորակներ, ինչպե՞ս ես համարձակվում խոսել անկանոն կոտորակների մասին. ես քեզ դասի կտամ»:

Սրանից լավ վկայությո՞ւն «ձախ ու աջ թեքման» տրոցկիզմի դեմ պայքարը դպրոցում իրականացնելու վերաբերյալ:

Տասնամյակներ անց մանկավարժական բազմամարդ լսարանին նույն աթոռի բարձրությունից նրա հոգեզավակը հոխորտում է նույն բանաձեւով կարված կաղապար-հրամանը.

«Ոչ մի դասական երաժշտություն, երեխաներին սովորեցրեք միայն ազգագրական երգեր»:

Իհարկե, չինովնիկի խեղճության ցածր առաստաղի տակ հայ երեխային Բախի, Մոցարտի նման հավասարապես ապադաստիարակում են Կոմիտասը, Սպենդիարյանը, Եկմալյանը, Խաչատրյանը, որոնք, երեւի, դասական չեն...

Օրինակները շարունակելու դառը գայթակղությունն ստիպում է հիշել մի հանդիպում, ուր տողերիս հեղինակը հերետիկոսի դերում էր, իսկ նա՝ 20-րդ դարեվերջի հավատաքննիչը, բարձր մի պաշտոնյա, որը բարեւիս չպատասխանելով՝ թերթեց անձնական գործս ու կտրուկ հարցրեց, թե որն է ազգային դպրոցը: Պատասխան չստանալով, հարձակվեց.

«Ի՞նչ շահ ես ունեցել ապարատում աշխատելով, կաշառք վերցրե՞լ ես»:

Դարձյալ պատասխան չստանալով՝ հրամայեց.

«Գնա՛»:

Դրաման ավարտվեց, սկսվեց ողբերգությունը, հինգ րոպե հետո ինձ պատմեցին, որ նա մանկավարժության բնագավառում հետեւաբար ոչինչ չի արել, բայց Օսյանի հետոներին հանգույն «աննման քաջություն» է ցույց տվել հանրապետության նախկին ղեկավարներից մեկին ծեծելիս, որը «վատաբար» ընկել էր նրա պայուսակի հարվածից:

Ոչ միայն լուսավորության, այլեւ ցանկացած բնագավառի ճակատագիրն օրենքների չգոյության դեպքում այսօրինակ պատեհապաշտներին, բիրտ պահերին վստահելը մեռցնում է ցանկացած նախաձեռնություն, ստորացնում ու վանում է մարդկանց, անանցանելի դարձնում ցանկալի ճանապարհը:

Ի վերջո, ակնկալելով պատվավոր շարքում դպրոցին վերապահվող տեղ, զարմանում ես, թե նախագահ, խորհրդարան, լուսնախարարություն, մանկավարժական գիտությունների, կատարելագործման ինստիտուտներ, ամբիոններ, հազարավոր տեսուչ-մեթոդիստներ չունեցող հայ ժողովուրդն ինչպես է ունեցել Լազարյան, Գեւորգյան ճեմարաններ, Ներսիսյան, Մուրադ-Ռափայելյան, Աղաբաբյան... շարքային դպրոցներ, գիմնազիաներ, որոնք առանց շռնդալից կարգախոսների դաստիարակել են աշխատասեր, գիտուն, նվիրված ու պայքարող մարդիկ: Գուցե ազգին ազգ պահող գիտակցությո՞ւնն է ուժեղ եղել, թե հասարակությունը չի տառապել ոգու քաղցով, կամ կույր քաղաքական բնազդն է սանձահարվել կամոք ժողովրդյան:

Իսկ այսօ՞ր: Այսօր ունենալով դպրոցի կայացման համար անհրաժեշտ ավանդույթներ, փորձառատ բարվոք բազա, քիչ թե շատ պատրաստված կադրեր՝ ոտի վրա նոր դպրոց ենք ուզում ստեղծել, մոռանում ենք, որ 5 հազար տարվա պատմություն ու 1600 տարվա դպրոց ունեցող ժողովուրդն այլեւս իրավունք չունի սխալվելու, սակայն անփորձ պատանու նման ենք գործում, օգնում ուրիշին՝ սովորելու մեր սխալներից:

Մի՞թե գալիք սերունդները կներեն մեզ հանուն վաղանցուկ հաճելիի ուսերից հոգեւոր բեռը նետելու համար, հանուն ո՞ւմ, ո՞ր մեծ նպատակին են զոհաբերվում զրկանքներով ձեռք բերված հոգեւոր ու բարոյական արժեքները, ինչո՞ւ ենք մեր երեխաներին հարկադրում մոռանալ ծնողի, միջավայրի, ազգային բարձրագույն շահերի, հայրենիքի նկատմամբ ունեցած պարտքն ու պատասխանատվությունը: Վաղը հայոց բանակի երիտասարդությանը զորակոչելու համար անհնարին բարդություններ կծագեն, այսօր էլ դրանք կան, իսկ Արցախն ու սահմանամերձ գոտիները պաշտպանող 20-60 տարեկանները հենց հայ դպրոցի, հայ ուսուցչի, առհասարակ հայ մտավորականության գործադրած ջանքերի արդյունք են: Վկա՝ շատ ծեծված, բայց խորիմաստությունը չկորցրած բիսմարկյան հայտնի խոսքը:

Մոռանում ենք, որ հայն աչքի լույսի պես է պահել հոգեւոր արժեքները, որ աստվածային ու երկրային պաշտամունք է մատուցել գրքին, դասի ու դպրոցին, երկյուղածությամբ է վերաբերվել ուսուցչին, որն այսօր, պարզ ասենք, գտնվում է աննպաստ ու անհարմար վիճակում, փոխանակ պետական հոգածության ու հովանավորության կենտրոնում լինելու:

Իհարկե անհնար է ժխտել այն իրողությունը, որ տասնամյակների ընթացքում դպրոց են ներթափանցել ոչ քիչ պատահական մարդիկ՝ կասկածելի մակարդակով ու կրավորական գործելակերպով, նորին մեծության դասագրքի ծառաներ, որոնք դասն աշակերտից մի քանի ժամ շուտ են սովորում: Հենց ուսուցչության այս հատվածն էր, որ բոլոր հնարավոր միջոցներով դիմադարձ կանգնեց համընդհանուր ատեստավորման գաղափարին, դրա մեջ, իհարկե, նա տեսնում է իր անդորրության, շահերի նկատմամբ ոտնձգության փորձ:

Այս բավական ստվարացված հատվածն աշակերտին ու ծնողին դատապարտում է իր թրի տակով անցնելու տհաճ արարողությանը, որը տեւում է ուղիղ տասը տարի: Իրական ատեստավորման դեպքում, որն այսօր խիստ հրատապ է, ուսուցիչների վարձատրությունը պետք է տարբերակվի ըստ գիտելիքների, աշխատանքային որակների ու արդյունքի, ներկայումս գործող վարձատրության համակարգը խիստ ժամանակավրեպ, ավելին՝ վնասակար է, հենց այս պատճառով է, որ լավագույն կադրերը վիրավորված ու անզոր թողնում են դպրոցը: Ժամանակն է, որ պետականորեն խրախուսվի ստեղծագործ անհատականությունների մուտքը մանկավարժության ասպարեզ՝ ապահովելով նրանց նյութական անկախությունը, կրճատելով կենսաթոշակային տարիքը, այլեւայլն միջոցներով բարձրացնելով մանկավարժի կորսված վարկը:

Թե չէ ինչ է ստացվում. մանկավարժի կերպարն արդեն ընդօրինակելի չէ, որքան էլ այս խավի մեջ ոչ քիչ ընդգծված անհատականությունների մեջ պակասում է տղամարդկանց թիվը, եւ բնագավառի հարաճուն կանացիացումը ստիպում է այնտեղից խույս տալ ուժեղ սեռին, որն իր բախտը փորձում է այլ բնագավառներում, քանի որ մեծ ու փոքր պաշտոններ զբաղեցնող, նյութական բարվոք վիճակում գտնվող այրերի հետ չի կարողանում չափվել:

Համարձակությունս ներում է ասել, որ տարերքի հետ տարբեր տրամաչափի պաշտոններ զբաղեցրած կեղծ մտավորականության ներկայացուցիչներն ագրեսիվ հետեւողականությամբ կարողացան տարբեր միջոցներով պղտորության մահճին պառկեցնել բոլորին, հեղինակազրկել իսկական մտավորականներին՝ ժողովրդի խղճի ու անհատականության իսկական կրողներին, չմոռանալով, իհարկե, միմյանց մեծարել «օծված», «տաղանդավոր», «փնտրված», «ազգանվեր» տիտղոսներով: Ցավով մտաբերում ես այն նվիրյալներին, որոնց մեջ քիչ չէին մանկավարժները, որոնք չդիմացան կոշտ ճնշմանը: Միջակությունների ծաղկման ու բարգավաճման համար ստեղծված պարարտ պայմաններում բարենպաստ հնարավորություններ են ստեղծվել հասարակության կողմից մերժված տարրերի բարգավաճման համար, որոնք ավելի ու ավելի մեծ կենսական տարածություն են նվաճում: Պատահական չէ, որ աշակերտության մեջ սկսել է մոլեգնել տիրող բարքերի օրհնությամբ մոլեգնող քաղքենիական, սպառողական ախտը: Այսօր մեր երեխային ուրիշ շոր հագցնելով՝ փորձում ենք նրան վազ-վազ դարձնել գործարար ամերիկացի, ճապոնացի, հակառակ դրան վերակենդանացնում ենք բուրքիաներում, մերձավոր ու միջին արեւելքներում գոյատեւող [illegible]՝ դրան հաղորդելով առավել ցինիզմ ու ագրեսիվություն, որն արդեն պատճառ է դարձել բազմաթիվ օջախների մարման, կործանարար հոգեբանության արմատավորմանը:

Այսօր, փաստ է, շատերն են ծախում, քչերն են արտադրում, դարերի ընթացքում աշխատասեր, բանիմաց, գործարար, հպարտ ու հայրենասեր հայի կերպարն աղետալիորեն խեղդվում է, ազգի գաղափարախոսները եւ առաջնորդները ձեռքերը լվանալով հայտարարում են այս երեւույթն իբրեւ անցման շրջանի արդյունք, հետաքրքիր է՝ անցում ազգային հոգեբանությունից ինչի՞՝ հլիփացածությա՞ն, հոգեւոր ինքնասպանությա՞ն, ձեռք բերված դժվար ու էժան անուրդի՞, հայրենի երկրի ամայացմա՞ն: Թե՞ քիչ է այն, որ հեռու-մոտիկ արտասահմանների շուկաներ են ուղեւորվում, մանրավաճառի կրպակներ են բացում գիտնականները, մշակույթի գործիչները, բժիշկները, ուսուցիչները, որոնց վրա գների բարձրացման հետ հարձակվել են կարիքը, անօգնականությունը, սեփական երեխաների աչքերին ուղիղ նայելու ամոթը, ուրիշ երեխայի առջեւ ստորոտնյա լինելու անզորությունը, եւ որ ամենաահավորն է, վաղվա օրվա անորոշությունը:

...Երեկ, ի պատիվ մեր հակառակորդների ու թշնամիների, անխոնջ մեծերի կողմից փողոցային դատավարություններում լինչահարվում էին Հայոց Մեծերը՝ Աբովյան, Թումանյան, Չարենց, Տերյան..., նրանց ժառանգությունը, հայացքները, տեսակետները, անգամ կենցաղը զննվում էին բծախնդիր մանրամասնությամբ, արվում էին արտառոց, զարհուրելի պղծանակաս եզրակացություններ, պղծվում էին նրանց հիշատակները, հուշարձանները: Եւ երբ համընդհանուր օվսաննայի համանվագում ծնողների խորդոտած ձայներին ու գործերին բարձաշունչ արձագանքում էին դեռահասները, թվում էր, թե վերածնվում էր նորօրյա Պավլիկ Մորոզովը:

Որքան կուզեի ազգի մեծերի, անգամ փոքրիկ մեղքերը բծախնդրորեն հուշողներին ամբոխային ձայնարկությունից առանձնացած, հոգսերի մեջ խրված՝ միայնակ տեսնել իրենց երեխաների հասակակից զինվորային երկսեռ թափառախմբերի դեմհանդիման:

Այնժամ կասեի.

— Ըրածիդ հավնեցա՞ր...

Այսուհանդերձ, հեգնանքն անմիջապես տեղիք է տալիս տագնապներին, ու հիշում ես Չարենցի մարգարեական խոսքերը.

Մոլորակի վրա այս խայտաբղետ,
Աշխարհի սկզբից մինչեւ վախճանը
Երեւի առաջին ժողովուրդն ենք մենք,
Որ կամենանք անգամ դավաճանել՝
Անկարող ենք փառքին մեր ու
պատմությանն անցած...
Ու կանգնած ենք ահա ապագայի
հանդեպ
Զարմանալի թեթեւ, զարմանալի
անդեմ՝
Մերկության պես տկլոր ու անանցյալ...

ԱՐՏԱԿ ԲԱԼԱՆԹԱՐՅԱՆ
Տավուշի Բերդ ավանի նորահաստատ վարժարանի տնօրեն

digitised by A.R.A.R.@

Հայ Մամուլ

ՏԱՌՆ Է ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄ ԹԵՐԹԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

«Ազգ»ի տառատեսակների շուրջ

Դավիթ Դալլաքյանի անունը քիչ է հայտնի ընթերցողներին, կամ երբ այն հայտնվում է մամուլում, ապա անհանահամես տեղերում: Մինչդեռ գուցե այդ անունն ամենից շատ իրավունքներ ունի: Հայաստանում համակարգիչների հայտնվելուն զուգընթաց նա առաջիններից էր, որ ձեռնարկեց հայկական տառաչեւերի բարեփոխմանը եւ նորերի ստեղծմանը: Մանավանդ մամուլի բնագավառում տաղանդավոր տառահնարն ու ձեւավորողը պատրաստ է իսկական հեղափոխության: Հայկական այբուբենի գրելաձեւերն ու հայ գրահրատարակչությունը, որ աշխարհում հներից են եւ ավանդույթներ ունեցող, զանազան պատճառներով դժբախտաբար այն սահուն զարգացումը չեն ապրել, ինչպես ասենք գրերի իր հասակակից եվրոպականը: Ի՞նչ է արվում այսօր այդ բացը հաղթահարելու համար: Այս մասին է մեր թղթակցի զրույցը Դավիթ Դալլաքյանի հետ, որը, հիշեցնենք, «Ազգ» թերթի հիմնադիրներից է եւ այսօրվա տառաչեւերի եւ ձեւավորման հեղինակը:

«Ազգ»ի հիմնադրման օրվանից չենք դադարում շահագրգիռ խոսակցությունները թերթի տառաձեւերի շուրջ: Խմբագրությանն են դիմում ընթերցողներ եւ տառաձեւերով մասնագիտորեն զբաղվողներ: Ինչպե՞ս եք ձեռնարկել նոր տառաձեւերի մշակմանը:

– 1983-ից ի վեր զբաղվում էի համակարգիչների «հայացմամբ» եւ ուսումնասիրում տառաստեղծման եվրոպական եւ հայկական փորձը: Սակայն ինքնուրույն տառաձեւերով ինձ ստիպեց զբաղվել «Ազգ»ի հրատարակումը: Լրատվական օրաթերթի բնույթ ունեցող եռօրյան առաջադրում էր նոր պահանջներ:

Լրագրողները լավ գիտեն լրագրային մակերեսի օրեցօր աճող արժեքը: Անցյալ խորհրդային շրջանում նույնպես հրատարակվում էին օրաթերթեր, սակայն այսօրվա եւ երեկվա լրատվական հոսքերն անհամեմատելի են: Կարող ենք փաստել, որ հայաստանյան մամուլի գործունեության կերպը մոտենում է արեւմտյանին: Առավելագույն եւ հրատապ լրատվություն, բանիմաց մեկնաբանություն, նյութերի լրագրողական եւ ձեւավորման «դյուրամարս» մատուցում եւ, վերջապես, տնտեսական կենսունակություն: Երբ հիմա այս սկզբունքներով են առաջնորդվում մի քանի թերթեր, ապա շատ շուտով ստիպված կլինեն դրան անցնել բոլորը:

Ազատ շուկան անողոք է, բայց «արդարամիտ»: Չմոռանանք, որ տպագրաֆիկան առհասարակ իր ծննդով պարտական է ուշ միջնադարի շուկային:

Այսպիսով, պահանջի՝ լրատվական թերթի հրատարակման եւ, մյուս կողմից, հնարավորության՝ Macintosh ոչ-լինոտիպ էջադրման երջանիկ զուգորդումը թելադրեց եւ միաժամանակ թույլ տվեց մշակել նոր տառաձեւեր եւ, համեմատելով այդ պահին գոյություն ունեցողների հետ, փորձարկել իրական հրատարակության մեջ:

– Դատելով «Ազգ»ում օգտագործվող տառաձեւերից, համեմատությունը գոյություն ունեցողների օգտին չէր:

– Նախքան այդ հարցին պատասխանելը, կուզենի հարցի մեջ պարզություն մտցնել: Լրագիրը պահանջում է լրագրային տառաձեւեր: Լրագրային տառաձեւերի հասկացությունը ձեւավորվել եւ հղկվել են արեւմտյան գրա- եւ լրագրային հրատարակության շուրջ 500 տարիների ընթացքում: Որեւէ պատճառ չկա, որպեսզի լրագրայինի հավակնող հայկական տառաձեւերը ենթարկվեն այլ օրինաչափությունների: Սա ասում եմ հայ տառեր ստեղծողների աշխատանքն ու տաղանդը հարգելով:

«Ազգ»ի տառաձեւերը իրենց կիրառական բնութագրերով ամենամոտն են լրագրային հրատարակության հիմնասյուներ հանդիսացող Times, Helvetica, Palatino, Franklin տառաձեւերին: Ի դեպ, նույն բնութագրով են օժտված դեռեւս 19-րդ դարի վերջում մշակված ռուսաց տպագրաֆիկական տառաձեւերը: Հայ տառերի «առանձնաշնորհ» տեղի գայթակղությունը կանխելու համար նշեմ, որ նույն ընդհանուր սկզբունքներին են ենթարկվում սեմական մշակույթին պատկանող արաբական լրագրային տառաձեւերը:

– Իսկ ի՞նչ կասեիք «Ազգ»ի տառաձեւերի ր,շ,պ,տ,ք տողատառերի գրության վերաբերյալ:

– Զուգահեռ մշակվել է տառաձեւերի նույն հավաքածուի մի տարբերակ ր, շ, պ, տ, ք ավանդական գրությամբ: Սպառողն է ընտրում գրության կերպը: Նշված բաղաձայների ավանդական (բոլորգրից սերող) գրության բարեփոխման փորձեր շատ են կատարվել: Փորձերը քննվել եւ ի մի են բերվել «Ազգ»ում: Նրանց տողատառերի ընդունված տերմինաբանությամբ, «պոչավոր» եւ «ցանկապատային» բնութագրերի շեշտումն է հօգուտ «կլորավուն» եւ «անպոչ»ների: Աչքի համար անսովորությունը հետզհետե կանհետանա:

Տեսական առումով, երկաթագիր տառերի ներմուծման շնորհիվ, բոլորգրի ետընթաց բարեփոխումը միանգամայն արդարացված է: Լատինական գրական եւ բաստարդային կուրսիվների ազդեցությամբ ձեւավորված, ժամանակակից ձեռագիր եւ տպագիր ձեւերի նախահայրը՝ բոլորգիրը, հարմար էր եղեգնով արագ գրելու համար, բայց ծայրաստիճան անհարմար է խիտ եւ մանրատառ տպագրության համար: Մյուս կողմից, նայեցեք 8-ից 12-րդ դարերի երկաթագրին եւ կնկատեք մինուսկուլային (տողատառ) տառեր: Ուստի, մինուսկուլային եւ մաջուսկուլային տառերի հավասարակշիռ զուգորդմամբ հնարավոր է, սկզբունքորեն, ձերբազատվել անհարկի ազդեցություններից, մոտեցնել տպագիր տառերի գրությունը բուն մեսրոպյանին: Այս առումով, «Ազգ»ի ներկայիս տառաձեւերը ընդամենն առաջին քայլերն են հայ լրագրային տառաձեւերի կատարելագործման ճանապարհին:

– «Փայլուն» հեռանկար է «անպոչ» ր-ից տարակուսող ընթերցողների համար, այնպես չէ՞:

– Նույնիսկ մեկ սերնդի կյանքի ընթացքում մարդկանց սովորությունները երբեմն շրջվում են 180 աստիճանով: Տարակուսող ընթերցողներին խորհուրդ եմ տալիս կարոտալի հայացք նետել իրենց ջահել օրերին՝ 30-ամյա անցյալին, երբ իշխում էր «Գրքի սովորական»ը, իսկ տարակուսանքի առիթ էր տալիս առաջադեմ, բայց անսովոր «Նորք» տառաձեւը: Հիմա այն միանգամայն «սովորական» է:

Ուզում եմ խնդրել բանավեճերի հիմուս կազմակերպիչ «Ազգ»ին խոսակցություն ծավալել լրագրային տառաձեւերի շուրջ: Ապաքաղաքականացված տառաստեղծները, կարծում եմ, չեն ընդօրինակի քաղաքագետների խոսելաոճը:

– Թերեւս: Իսկ ո՞ր հրատարակություններն են օգտագործում Դալլաքյան տառաձեւերը:

– «Ազգ»ն այս տարվա սեպտեմբերից շրջանառությունից հանել է հավաքածուի փորձնական տարբերակը եւ անցել վերջնականին: Մոտ ժամանակներս վերջնական տարբերակի է անցնելու նաեւ Միացյալ Նահանգներում հրատարակվող «Շրջապատ» ամսագիրը, 5-ից եկեղեցական-երիտասարդական ամսագիր «Հայորդին»: Փորձնական տարբերակն անվարձահատույց տրամադրել էի սփյուռքի մի շարք հրատարակությունների, «Հայհամակարգիչ» կենտրոնում հրատարակվող «Հայաստան-Միջին Արեւելք» ամսագրի եւ «21» շաբաթաթերթի համար: Հավաքածուի վերջնական տարբերակի շուկա իջնելու կապակցությամբ, հեղինակի եւ տնօրինության իրավունքով վերջիններին խնդրել եմ շրջանառությունից հանել թերի եւ ժամկետանց «ձրի» հավաքածուն: Առաջարկել եմ վերջնական հավաքածուն գնել նաեւ «Երկիր» թերթին, անշուշտ ձեւավորման բավարար մակարդակի երաշխիքների պայմանով: Շատերին է մտահոգում մամուլի տառային եւ ձեւավորական վիճակը: Արժեր, որ առաջատար օրաթերթերը ժողովրդին հրամցնեին հային վայել ճաշակի եւ եթե ոչ փայլուն, գոնե փութկոտ ձեւավորման նմուշներ:

– Քիչ առաջ փաստորեն շոշափեցիք մտավոր սեփականության եւ հեղինակային իրավունքին առնչվող հարցեր: Ինչպիսի՞ն է իրավիճակն այդ ասպարեզում:

– Հռետորական հարց է: Հեռուստացույց դիտո՞ւմ եք: Ավելի վառ օրինակ հարկավոր չէ: Պետական հեռուստատեսությունն օրնիբուն ցուցադրում է չգնված ֆիլմեր եւ հոլովակներ, մասնավորի մասին խոսելն ավելորդ է: Իրավական «բեսպրեդել»ի պայմաններում մնում է ապավինել բարոյական զսպիչներին: Լրագրային հրատարակությամբ զբաղվողների պատվի գործն է դիմել կորպորատիվ համերաշխության՝ ապօրինությունների ու չարաշահումների, արհեստագործական էժանագին նմանակումների դեմն առնելու համար: «Ազգ»ը, որ լիբերալ շուկայի ջատագովն է, հուսով եմ անմասն չի մնա ազնիվ համագործակցության եւ պարկեշտ մրցակցության ավանդույթներ հաստատելու գործից: ■

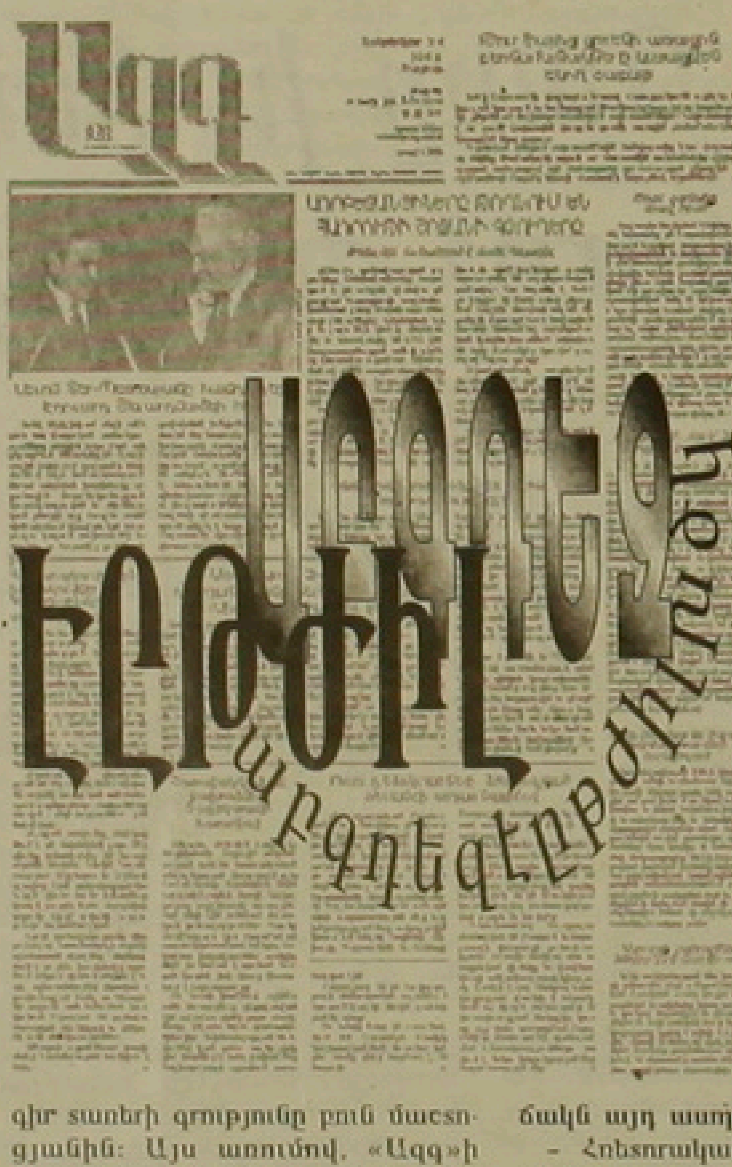

Լուրերի Հոսք

Ելցին, Բուշ, Քլինթոն հանդիպում Անքորիջո՞ւմ

Ինչպես «ԻՖ»-ին հաղորդեցին Դաշնակցային Ռուսաստանի արտգործնախարարությանը մոտ իրազեկ աղբյուրները, Ռուսաստանի եւ ԱՄՆ-ի նախագահներ Բորիս Ելցինն ու Ջորջ Բուշը հավանաբար կհանդիպեն Անքորիջում (Ալյասկա, ԱՄՆ), Ռուսաստանի ղեկավարի դեկտեմբերի 17-19-ը Չինաստան այցելությունից հետո: Նախատեսվում է, որ հանդիպմանը կքննարկվեն ստրատեգիական միջուկային սպառազինությունների կրճատման մասին ձեռք բերված պայմանավորվածությունների ընթացքի հետ կապված հարցերը: Ռուսաստանի արտգործնախարարության մամուլի եւ լրատվության դեպարտամենտում ոչ հաստատեցին, ոչ էլ հերքեցին այդ լուրը: Իսկ արտգործնախարար Անդրեյ Կոզիրեւը պատասխանելով «ԻՖ»-ի թղթակցի հարցին, ասաց. «Ես չեմ կարող մեկնաբանել այն տվյալները, որոնք ես չունեմ»:

Մարդու իրավունքների կոնֆերանս Միջին Ասիայում եւ Ղազախստանում

Կիրակի օրը Բիշքեկում բացվեց Միջին Ասիայում եւ Ղազախստանում մարդու իրավունքներին նվիրված միջազգային գիտաժողով: Հավաքվել էին այդ երկրների, Ռուսաստանի, ԱՄՆ-ի, Անգլիայի եւ Հունաստանի իրավապաշտպանները: Նշվեց, որ այս բնագավառում իրավիճակն առավել բարենպաստ է Ղրղզստանում: Ղազախստանի ներկայացուցիչը խոսեց հանրապետությունում իշխանության կենտրոնացման, նախագահի դիրքի ամրապնդման մասին: Ուզբեկստանի պատվիրակությունը քննադատեց իր իշխանությանը՝ այլախոհության համար պատիժներ սահմանելու համար եւ հայտարարեց, թե հանրապետությունում գնալով ավելի է մեծանում իսլամական գործոնը:

Դեմոկրատները պնդել են, թե Տաջիկստանը կմնա Ռուսաստանի հետ

Տաջիկստանի դեմոկրատական կուսակցության ղեկավար Շոդման Յուսուֆը հայտարարեց, թե Տաջիկստանում եւ ընդհանրապես Միջին Ասիայում խաղաղություն չի լինի, քանի դեռ Ռուսաստանի 201-րդ դիվիզիան գտնվում է Դուշանբեում: Նա կիրակի օրը ելույթ ունեցավ Բիշքեկում կայացած մարդու իրավունքների գիտաժողովում: Յուսուֆը կասկածամտորեն է վերաբերվում Տաջիկստան խաղաղապահ ուժեր մտցնելուն, գտնելով, թե դա ուշացել է: Շոդման Յուսուֆը նշեց, որ Տաջիկստանն ընդմիշտ պետք է մնա Ռուսաստանի հետ, քանի որ այլ ելք չունի: Ինչ վերաբերում է հանրապետության իսլամականացմանը, նա հայտարարեց, թե Տաջիկստանի ոչ մի քաղաքական ղեկավար իսլամական հանրապետություն ստեղծելու կոչ չի արել եւ այդպիսի սպառնալիք չկա: Տաջիկ ժողովուրդը պարզապես ուզում է վերադառնալ իր հոգեւոր ակունքներին, որը հենված է բազմադարյան իսլամական մշակույթի վրա, եւ որն ընդհանուր ոչինչ չունի ռազմականացված իսլամական արմատականության հետ, բացատրեց նա:

Ճշտվում են պատանդների ցուցակները

Ինչպես դեկտեմբերի 5-ին «ԻՖ»-ին հաղորդեց պատանդների եւ անհայտ կորածների հանձնաժողովի նախագահ Ալեքսանդր Նեզլյասովը, նախատեսվում էր մինչեւ դեկտեմբերի 7-ը վերջացնել օս-ինգուշական հակամարտության պատանդների ցուցակների ճշտումը: Հանձնաժողովի տվյալներով, կողմերը ցանկանում են «փոխանակել պատանդներին միանգամայն որոշակի անձանց հետ»: Դրամի դիմաց պատանդներին ազատ արձակելու մասին լուրերն «ասեկոսեներ» են: Ա. Նեզլյասովի կարծիքով, պատանդներին ուժով ազատելու բոլոր փորձերը «կարող են հանգեցնել նրանց մահվան»: ■

Միջազգային

Շեյխ Աբդուլ-Ռահմանի դատը բարդանում է

Վերջերս ԱՄՆ-ի պետքարտուղարությունը Եգիպտոսի կառավարության հետ շատ հաղորդակցություններ ունենալով հաստատել է, որ ամերիկյան դատական մարմինները ներկայումս քննարկում են ԱՄՆ-ում գտնվող Եգիպտոսի իսլամական խմբավորման քարտուղար, շեյխ Աբդուլ-Ռահմանի առկայության օրինականությունը: Պետքարտուղարությունը նշել է նաեւ, որ Վաշինգտոնը հարմար միջոցներ կձեռնարկի ընդդեմ շեյխ Աբդուլ-Ռահմանի, երբ առաջիկա օրերում դատավորի կողմից դատավճիռ ընդունվի նրա հեռացման վերաբերյալ: Ըստ որում, օրերս ամերիկյան վարչակարգին հղած մի նամակում եգիպտական կառավարությունն իր անհանգստությունն էր հայտնել Եգիպտոսում շեյխի կատարած սադրիչ գործունեության մասին: Սակայն առայժմ չի հաստատվել, որ եգիպտական կառավարությունը պահանջել է շեյխի հանձնումը, նրան ուղղված մեղադրանքների համար դատելու կամ հարցաքննելու նպատակով: Կահիրեի անվտանգության պատասխանատու աղբյուրները չեն բացառում նաեւ, որ առաջիկա օրերին կրկին հնարավոր է բացել շեյխ Աբդուլ-Ռահմանի թղթապանակը, մանավանդ այն բանից հետո, երբ հայտնաբերվել են անհերքելի փաստեր, թե նա դրդել է վնասել տուրիզմին եւ սատար է կանգնել երկրում սպանություններ կատարած արմատականներին: Շեյխը, որը նախկինում մեղադրվել էր նախագահ Ա. Սադաթին սպանելու մասին որոշում ընդունելու մեջ, այսօր պարզվել է, Եգիպտոսի հարավում գործող իսլամական խմբավորման իսկական առաջնորդն է: Հայտնի է նաեւ, որ շեյխ Աբդուլ-Ռահմանը 1990 թ. հուլիսին Կահիրեից մեկնել էր Խարթում եւ այնտեղից էլ՝ Վաշինգտոն, որն էլ պատճառ էր դարձել սուր ճգնաժամի առաջացմանը Եգիպտոսի եւ Սուդանի միջեւ: ■

digitised by A.R.A.R.@

[illegible]

Աբխազ նախարարները ցիտրուսներ են հավաքում

Աբխազիայի ներքին գործերի նախարարի պաշտոնակատար Ալեքսանդր Լոմինաշվիլին բարձր գնահատեց վրացիների կողմից կազմավորված Աբխազիայի Նախարարների խորհրդի աշխատանքը Թամազ Նադարեիշվիլու ղեկավարությամբ: Նրա խոսքերով, ամենաարդիական հարցերից մեկը ցիտրուսների բերքահավաքն է, եւ կաբինետն այժմ զբաղված է դրանով: Ա. Լոմինաշվիլին նշեց նախարարների նոր խորհրդի բազմազգ կազմը, որի մեջ են մտնում աբխազներ, ռուսներ, հայեր, իսկ նախագահի առաջին տեղակալ է նշանակվել Լորիկ Մարշանիան: Խոսելով Սուխումի իրավիճակի մասին, Ա. Լոմինաշվիլին նշեց, թե նոր պարետ գնդապետ Կոռնելի Չալաձեի նշանակումից հետո քաղաքում կարգ ու կանոն է հաստատվել: Մինչդեռ Աբխազիայի խորհրդարանի նախագահը զրկեց խորհրդարանի նախագահի առաջին տեղակալ Թ. Նադարեիշվիլուն պատգամավորական լիազորություններից:

Բուլղարիան պահանջում է փոխհատուցում

Ինչպես հաղորդում է «Ազատություն» ռադիոկայանը, Բուլղարիան դիմել է ՄԱԿ-ին պահանջելով փոխհատուցել այն վնասները, որ կրում է երկիրը Հարավսլավիայի դեմ կիրառվող պատժամիջոցների արդյունքում: Ըստ պաշտոնական Սոֆիայի, մինչեւ տարվա վերջն այն կկազմի 1 միլիարդ 200 մլն դոլլար:

Հունգարացիների բողոքի ցույցեր Ռումինիայում

Ինչպես հաղորդում է «Ազատություն» կայանը, Ռումինիայի Տիմիշոարե հունգարաբնակ քաղաքում տեղի են ունեցել հունգար ազգաբնակչության զանգվածային ցույցեր ի նշան բողոքի իրենց ազգային իրավունքների ոտնահարման: Հունգարացիների բողոքի առիթ են հանդիսացել Տիմիշոարեի ազգայնական ռումինացի քաղաքագլխի գործողությունները: Կայանը հաղորդում է, որ հազարավոր ոստիկաններ, զինված մահակներով եւ հրազենով, ցույցի մասնակիցներից պաշտպանում էին ռումինացի ազգայնականներին:

Գորբաչովը «Կանաչ խաչ» էկոլոգիական շարժման ղեկավարն է

Ինչպես հաղորդում է «Ազատություն» կայանը, նախկին ԽՍՀՄ նախագահ Միխայիլ Գորբաչովը ելույթ ունենալով Ռիո դե Ժանեյրոյում, կոչ է արել մարդկությանը հոգատարություն ցուցաբերել բնության նկատմամբ: Կայանը հաղորդում է, թե Գորբաչովն այդ ելույթով հանդես է եկել իբրեւ «Կանաչ խաչ» էկոլոգիական շարժման ղեկավար:

«Ռուխը» գրանցվեց իբրեւ կուսակցություն

Ինչպես հաղորդում է «Ազատություն» կայանը, ուկրաինական «Ռուխ» ժողովրդական շարժումը գրանցվելու է իբրեւ քաղաքական կուսակցություն: Այդպիսի որոշում են ընդունել շարժման առաջնորդները, որոնք նախկինում բացառում էին շարժումը կուսակցության վերածելու հնարավորությունը:

Իրաքցիները խանգարում են

Սաուդյան Արաբիան ՄԱԿ-ին առաջարկում է իրեն օգնել ուրիշ երկրներում տեղավորելու այն իրաքցիներին (17 հազար քաղաքացիական անձ եւ 12 հազար ռազմագերի), որոնք Պարսից ծոցի պատերազմից ի վեր ապրում են անապատում գտնվող մի ճամբարում: [illegible]հաղը հրաժարվում է պաշտոնապես [illegible]ան հասկացնել այդ տարագիրներից որեւէ մեկին, որոնք իրենց հերթին չեն ուզում վերադառնալ Իրաք:

Մարզական

Շախմատասերները, որոնք «Ազգ»-ի ամենօրյա տեղեկատվության օգնությամբ հետեւում էին Հունգարիայի Դեբրեցեն քաղաքում ընթացող Եվրոպայի առաջնությանը, գիտեն, որ Հայաստանի տղամարդկանց հավաքականը, գերազանց անցկացնելով մրցաշարի առաջին կեսը, հետագայում անտրամաբանորեն կտրուկ զիջեց դիրքերը եւ ի վերջո հայտնվեց 19-րդ համեստ տեղում, որն օլիմպիական բրոնզից հետո շատ անակնկալ էր:

Մայրցամաքի առաջնության իրադարձությունները մեկնաբանելու խնդրանքով դիմեցինք Դեբրեցենում Հայաստանի շախմատային պատվիրակության ղեկավար Վանիկ Զաքարյանին: Մեր զրուցակիցը Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-անդամ է, Երեւանի ճարտարագիտական համալսարանի մաթեմատիկայի ամբիոնի վարիչ: Շախմատում սիրողի վարպետ, անցյալում Հայաստանի չեմպիոն: Վերջին երեք տարիներին զբաղեցնելով Հայաստանի շախմատային ֆեդերացիայի առաջին փոխնախագահի պաշտոնը, իրեն դրսեւորել է որպես անխոնջ ու հմուտ կազմակերպիչ, մեծ հեղինակություն է վայելում, ընդ որում ոչ միայն շախմատային շրջանակներում: Անցած կիրակի օրը կայացած Հայաստանի շախմատային ֆեդերացիայի խորհրդի նիստում նախագահի՝ Լորիս Քալաշյանի առաջարկով Զաքարյանն ընտրվեց ֆեդերացիայի համանախագահ:

– Պարոն Զաքարյան, շնորհավորում եւ հաջողություններ ենք ցանկանում այս պատասխանատու պաշտոնում եւ խնդրում ենք մտովի վերադառնալ մի քանի օր ետ՝ Դեբրեցեն:

– Ամեն ինչ Հայաստանի հավաքականի համար հրաշալի էր ընթանում մինչեւ վեցերորդ տուրը, որից առաջ բաժանում էինք առաջին տեղը Ռուսաստանի թիմի հետ: Այստեղ մեր բախտն ինչ-որ չափով չբերեց՝ գլխավոր մրցախաղում կենտ խաղատախտակների վրա մեզ բաժին ընկան սեւ ֆիգուրները: Բանն այն է, որ հրաշալի ելույթ ունեցող Կասպարովի դեմ պարզապես անհնար է սեւերով խաղալ: Եւ ահա, աշխարհի չեմպիոնը հանդիպելով Վահանյանի հետ, արդեն 13-րդ քայլում կիրառած տեսական նորույթից հետո առավելության հասավ եւ շատ արագ շահեց խաղը: Մոտավորապես նույն պատկերը կրկնվեց մյուս «սեւ» պարտիայում, որտեղ Լպուտյանը սկզբնախաղից քիչ անց ստիպված էր անձնատուր լինել պատանի Կրամնիկին: Իսկ երբ վրիպեց նաեւ «սպիտակ» Մինասյանը, պարզ դարձավ, որ խոշոր պարտություն ենք կրում:

Բայց ամենամեծ սխալը մեր թիմը թույլ տվեց այս մրցախաղից հետո: Տղաներին թվաց, թե ամեն ինչ կորած է, եւ նրանք մի տեսակ հուսահատված անցկացրին հաջորդ հանդիպումները: Իրականում, ինչպես հետո պարզվեց, մինչ այդ այնքան միավոր էինք հավաքել, որ դեռ լիովին հնարավոր էր հաջողությամբ պայքարել բարձր տեղերի համար: Դա վերաբերում է նույնիսկ ամենավերջին տուրին. չէ՞ որ Հայաստանի հավաքականի հետ համահավասար ընթացող անգլիացիները եզրափակիչ մրցախաղում մեզ խոշոր հաշվով հաղթելուց հետո բրոնզե մեդալներ նվաճեցին...

Ամենեւին չկամենալով արդարացնել շախմատիստներին, կուզեի նշել անհաջողության կարեւոր պատճառներից մեկը: Ժամանակակից բարձրակարգ պրոֆեսիոնալ շախմատում անհնար է մեծ հաջողությունների հասնել առանց մասնագիտական տեղեկատվություն պարունակող դյուրակիր համակարգիչների: Եւ շատ տխուր էր տեսնել, որ մինչ մյուս թիմերի անդամները մի-մի համակարգիչ առած միանգամից ծանոթանում էին մրցակիցների խաղացած պարտիաներին, հայ գրոսմայստերները նախապատրաստվելով հերթական տուրին, պատենական եղանակով [illegible] թերթում էին գրքերն ու ամսագրերը՝ փորձելով գտնել իրենց անհրաժեշտ տեղեկությունները: Ահա թե ինչու ես մեր ամենահրատապ խնդիրն եմ համարում նման համակարգիչների շուտափույթ ձեռքբերումը՝ ինչքան էլ դա դժվար լինի:

ԵՎՐՈՊԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՎԱՐՏՎԵՑ, ԱՇԽԱՐՀԻՆԸ ԱՌՋԵՎՈՒՄ Է

Պատմում է Հայաստանի շախմատի ֆեդերացիայի համանախագահ Վանիկ Զաքարյանը

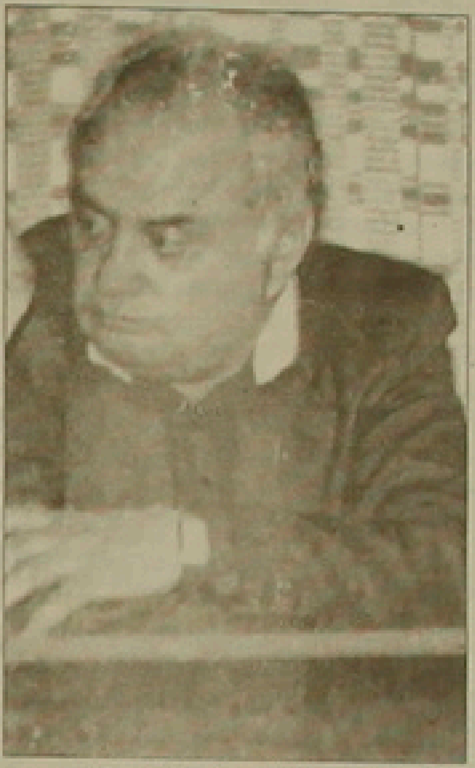

– Ինչպե՞ս եք գնահատում Հայաստանի կանանց հավաքականի ելույթը:

– Աղջիկները մեզ հաճելիորեն զարմացրին: Գաղտնիք չէ, որ մարզասերները նրանցից հետ առանձին հույսեր չէին կապում, մանավանդ որ փորձված Լյուդմիլա Ասլանյանի հետ Հունգարիա էին մեկնել երկու պատանի շախմատիստուհիներ՝ Գոհար Հլղաթյանն ու Արուսյակ Գրիգորյանը: Եւ այնուամենայնիվ մեր պատվիրակները պարտության մատնելով Բուլղարիայի, Պորտուգալիայի, Նորվեգիայի, Հունգարիայի թիմերին, ոչ-ոքի խաղալով Անգլիայի, Սլովենիայի ներկայացուցիչների հետ, գրավեցին նույն տեղը, ինչ տղամարդիկ՝ 19-րդ:

Մեր շախմատիստուհիների հիմնական բացը փորձի պակասն է, եւ երբեմն նրանք շատ վստահ վարելով պարտիան, աններելի վրիպում են թույլ տալիս ամենաանսպասելի պահերին: Եւ մենք որոշել ենք ամեն ամիս նրանց համար կարճատեւ մրցաշարեր անցկացնել՝ գործնական խաղի փորձ կուտակելու նպատակով:

– Առաջիկա ամիսներին ի՞նչ նոր պատասխանատու մրցումներ են սպասում մեր շախմատիստներին:

– Նախատեսվում է, որ արդեն փետրվար ամսին Մոսկվայում կընթանան աշխարհի առաջնության տղամարդկանց եւ կանանց թիմային մրցաշարերը եվրոպական նույն ենթախմբում ընդգրկված Հայաստանի եւ Վրաստանի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ: Այդ մրցաշարերի հաղթողներն իրավունք կստանան մասնակցել Շվեյցարիայի Բիլ քաղաքում կայանալիք միջփնջային փուլին, որին [illegible] մասնակցելու իրավունք արդեն ունի աշխարհի պատանիների եռակի [illegible] Վլադիմիր Հակոբյանը: [illegible] Շվեյցարիայի մեկ այլ քաղաքում [illegible]ցերնում, կընթանա աշխարհի [illegible]մային առաջնությունը, որին [illegible]մասնակցելու իրավունք առաջին [illegible] ստացել է նաեւ Հայաստանի [illegible]հավաքականը, որպես համաշ[illegible]յին օլիմպիադայի բրոնզե [illegible]ակիր: Այնպես որ, մեզ մեծ գործ [illegible] սպասում...

[illegible]զրույցը վարեց
Գ[illegible] [illegible]ՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԸ

Հայաստանի շ[illegible]մատիստների արդյունքները [illegible]վրոպայի առաջն[illegible]ում

Տղամարդիկ	Խ	Մ
1. Ռ. Վահանյան	8	3,5
2. Վ. Հակոբյան	8	4
3. Ս. Լպուտյան	7	3
4. Ա. Մինասյան	7	4
5. Ա. Անաստասյան	6	3,5
Կանայք		
1. Լ. Ասլանյան	8	4
2. Գ. Հլղաթյան	6	2,5
3. Ա. Գրիգորյան	4	2,5

Գ. Կասպարով (Ռուսաստան)
Ռ. Վահանյան (Հայաստան)
Թագուհու գամբիտ

1. d4 ձf6 2. c4 e6 3. ձc3 d5 4. ձf3 փe7 5. փf4 0-0 6. e3 c5 7. dc փ:c5 8. թc2 ձc6 9. a3 թa5 10. 0-0-0 ձe4 11. ձb5 a6 12. ձc7 e5

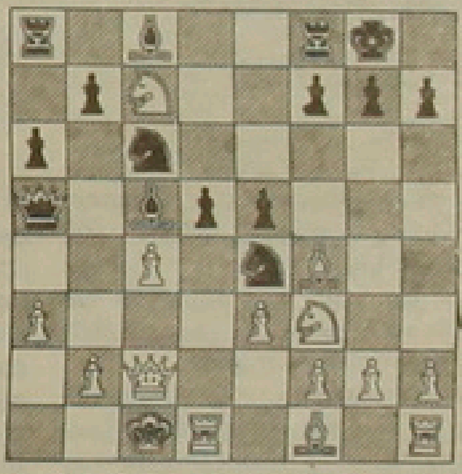

13. ն:d5 f5 14. ն:e5 ձ:e5 15. փ:e5 նa7 16. ձd5 b6 17. փd3 փd7 18. b4 թ:a3+ 19. փb2 թa4 20. bc bc 21. ձe5 թ:c2+ 22. փ:c2 փe6 23. ձf4, սեւերը հանձնվեցին:

Թենիս

Երկուսն ընդդեմ չորսի

Ամերիկայի Տեխաս նահանգի Ֆորտ-Ուորթ քաղաքում ավարտին է մոտենում Դեւիսի գավաթի կամ ինչպես նրան հաճախ անվանում են «արծաթյա սալաթամանի» խաղարկությունը: (Չափերով խոշոր այդ արծաթյա գավաթը սալաթաման է հիշեցնում): Դեւիսի գավաթը թենիսի աշխարհի ամենահնագույն մրցաշարերից մեկն է, խաղարկվում է 1900 թվականից եւ համարվում է տղամարդկանց աշխարհի ոչ պաշտոնական առաջնությունը: Եթե առաջին խաղարկությանը մասնակցում էին երկու թիմ, հիմա արդեն նրանց թիվը հարյուրից անցել է: Թենիսի միջազգային ֆեդերացիան (ԻԹՖ) համախմբում է թենիսի ավելի քան 130 ազգային ֆեդերացիաներ:

Հերթական եզրափակչում գավաթը խաղարկում են ԱՄՆ-ի եւ Շվեյցարիայի հավաքականները: Մեր հայրենակից Անդրե Աղասին, որը հանդես է գալիս ԱՄՆ-ի դրոշի ներքո, բավականին հեշտ առավելության հասավ Յակոբ Հլասեկի նկատմամբ՝ 6:1, 6:2, 6:2: Աշխարհի առաջին ռակետ Ջիմ Կուրյեն 3:2 ընդհանուր հաշվով պարտվեց Մարկ Ռոսսեին: Նախորդ օրը կայացած զուգախաղերի մրցումներում՝ Փիթ Սամփրաս, Ջոն Մակ-Էնրոյ-Մարկ Ռոսսե, Յակոբ Հլասեկ խաղը 3:2 ընդհանուր հաշվով հաղթանակ բերեց ամերիկացիներին: Այդ խաղից հետո փաստորեն ԱՄՆ-ի հավաքականն ապահովեց իր հերթական հաղթանակը Դեւիսի գավաթում, չնայած այն բանին, որ դեռ երկու մրցախաղ՝ Աղասի-Ռոսսե եւ Կուրյե-Հլասեկ, պետք է կայանան:

ԱՇՈՏ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Ֆրանսիացի թենիսիստն արժանանում է 200 հազար դոլլարի

Միլանում ավարտված թենիսի [illegible] մրցաշարում, որի մրցանակային հիմնադրամը կազմում էր 500 հազար դոլլար, հաղթող ճանաչվեց ֆրանսիացի հանրահայտ թենիսիստ Գի Ֆորժեն, որը կիսաեզրափակչում հաղթեց շվեդ Ստեֆան Էդբերգին, իսկ եզրափակչում առավելության հասավ Սերխի Բրուգերայի նկատմամբ: Ֆորժեն արժանացավ 200 հազար դոլլարի: ■

Ֆրանսիայի թեթեւատլետների նախաձեռնությունը

Ֆրանսիայի թեթեւ ատլետիկայի ֆեդերացիայի գործկոմը որոշել է իր թեկնածությունը ներկայացնել 1998 թ. թեթեւ ատլետիկայի Եվրոպայի առաջնությունը Ֆրանսիայում անցկացնելու համար: Եվրոպայի առաջնությունների ամբողջ պատմության ընթացքում Ֆրանսիան միայն 1938 թ. է ընդունել «սպորտի թագուհու» ներկայացուցիչներին: Եթե թեթեւ ատլետիկայի եվրոպական ֆեդերացիան պաշտպանի Ֆրանսիայի թեկնածությունը, ապա աշխարհամասի լավագույն թեթեւատլետների մրցումները տեղի կունենան Սենար քաղաքում: ■

Ծանրամարտ

Միլիտոսյանը միայն 12-րդն էր

19-ամյա չինացի ծանրորդ Լյու Վայգոն (56 կգ) անսպասելիորեն դարձավ աշխարհի գավաթի խաղարկության եզրափակիչ մրցումների հաղթող, որոնք կայացան Պեկինում:

Աշխարհի պատանիների չեմպիոնը պոկում վարժությունում բարձրացրեց 117.5 կգ, իսկ հրում վարժությունում 147.5 կգ եւ երկամարտում վաստակեց 265 կգ: Դա 11 երկրներ ներկայացնող 12 մասնակիցների մեջ լավագույն արդյունքը չէր, քանի որ պատվավոր մրցանակի համար պայքար էին մղում նաեւ ավելի ծանր քաշային կարգերը: Բայց այդ մրցաշարում կարեւոր դեր էին խաղում ոչ թե բացարձակ թվերը, այլ ծանրորդի անձնական քաշի եւ ցույց տված արդյունքի հարաբերությունը: Հաղթողի օգտակար գործողության գործակիցը բոլոր մասնակիցների մեջ ամենաբարձրը եղավ: Իսկ աշխարհի գավաթի հերթական խաղարկությանը մասնակցում էին հիմնականում Օլիմպիադա-92-ի չեմպիոնները, նույն թվում եւ գյումրեցի Իսրայել Միլիտոսյանը: Մեր անվանի դյուցազնը երկամարտում ցույց տվեց իր համար համեստ 305 կգ արդյունք եւ հայտնվեց 12-րդ տեղում:

Գավաթի խաղարկության 2-րդ մրցանակակիր դարձավ բուլղարացի հանրահայտ ծանրորդ Յոտո Յոտովը (75 կգ), որի արդյունքը երկամարտում 342.5 կգ է:

Երրորդ տեղը բաժին ընկավ չինացի մեկ այլ ծանրորդի՝ Լին Ցիշենին (52 կգ), որը ցույց տվեց 245 կգ արդյունք:

Օլիմպիական չեմպիոններ Կախի Կախիաշվիլին (Վրաստան), Վիկտոր Տրեգուբովը (Ռուսաստան), Ֆյոդոր Կասապուն (Մոլդովա) եւ գերծանր քաշային Ալեքսանդր Կուրլովիչը (Բելառուս) գրավեցին համապատասխանաբար 5-րդ, 7-րդ, 10-րդ եւ 11-րդ տեղերը:

Դա նախկին քաշային կարգի [illegible] մրցաշարն էր: Ծանրամարտի մ[illegible]ային ֆեդերացիայի որոշմամբ, [illegible] հայտնի է, 1993 թ. [illegible] նախկինի պես քաշային կարգերը մնում են 10-ը, սակայն [illegible] նրանց նոր սահմաններ [illegible] դյալ կդառնան այժմ գոյ[illegible] աշխարհի բոլոր ռեկ[illegible], եւ երկաքախանի վարպետներ [illegible] կբացեն ծանրամարտի [illegible] մեջ:

Սամբո

Հայ պատ[illegible]ն աշխարհի չեմպիոն

Մինսկում տեղի ունեցող սա[illegible] ծամարտի տարբեր տարիքային [illegible] աշխարհի առաջնություններ[illegible] վարտվեցին պատանիների եւ 19-[illegible] տարեկան մարզիկների մրցումներ[illegible]:

Պատանիների մրցաշար[illegible] հաջողության հասավ [illegible] տության ներկայացուցի[illegible] Օհ[illegible] շրյանը, որը 52 կգ [illegible] [illegible]անց աշխարհի [illegible]:

[illegible]

digitised by A.R.A.R.@

Բաքու–Երեւան

Ո՞Վ Է ԽՈՉԸՆԴՈՏՈՒՄ ԱՊԱՇՐՋԱՓԱԿՄԱՆԸ

Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունը հերքել է Հայաստանի այն մեղադրանքը, թե ադրբեջանական կողմի մեղքով ձախողվել են երկու հանրապետությունների միջեւ երկաթուղային հաղորդակցության վերականգնմանն ուղղված բանակցությունները: Ադրբեջանի ռազմական գերատեսչության հայտարարության համաձայն, երկաթգծի Մեղրու հատվածը, որն ըստ պայմանավորվածության պետք է վերականգներ հայկական կողմը, առաջվա պես ավերված է: Հայտարարության մեջ ասվում է նաեւ, թե վերջին շրջանում հայկական զինված խմբերն ակտիվացրել են իրենց դիվերսիոն գործունեությունը Ադրբեջանը Նախիջեւանին կապող հաղորդակցության ուղիների հատվածներում:

Բացի այդ, Ադրբեջանի պաշտպանության նախարարությունը հայտարարում է, թե Ադրբեջանի կողմից Հայաստանի նկատմամբ կիրառվող շրջափակման մասին տեղեկությունները «չեն համապատասխանում իրականությանը»: Բաքուն պնդում է, թե Ադրբեջանով Վրաստան հասնող բեռների 70 տոկոսն այնուհետեւ հայտնվում է Հայաստանում:

Ինչ վերաբերում է Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ երկաթուղային հաղորդակցության վերականգնմանը, ապա հիշեցնենք, որ Հայաստանն ամեն ինչ անում է երկաթուղու իր հատվածի վերականգնման համար: Հիշեցնենք նաեւ, որ ընդամենը մի քանի օր առաջ ադրբեջանական դիվերսիոն մի խումբ պայթեցրեց Մեղրու եւ Զանգելանի շրջանների սահմանագծում գտնվող եւ փաստորեն ոչ մեկի կողմից չվերահսկվող կամուրջը, իսկ Նախիջեւանի Սադարակի շրջանում նախատեսված բանակցությունները չկայացան ադրբեջանական կողմի մեղքով:

Շրջափակման մասին. հենց միայն այն փաստը, որ Ադրբեջանի տարածքով Վրաստան հասած բեռների մի մասն այնուհետեւ կարող է հայտնվել Հայաստանում, վկայում է, որ Ադրբեջանի տարածքով անմիջապես Հայաստան հասնող երկաթուղին շրջափակման մեջ է: Բացի այդ, նման տրամաբանությամբ Ադրբեջանն ընդհանրապես իրավունք չունի խոսել Նախիջեւանի շրջափակման մասին, որովհետեւ Ադրբեջանից Իրանի տարածքով Նախիջեւան են հասցվում ամենատարբեր բեռներ: *Ա. Բ.*

Ճգնաժամ

Դեկտեմբերի 6-ից դադարեցվում է գազամատակարարումը

Հայաստանի էներգետիկայի եւ վառելիքի նախարարությունում հայտնեցին, թե գազի պակասի պատճառով դեկտեմբերի 6-ից անորոշ ժամկետով դադարեցվում է Երեւանի եւ Արովյանի գազամատակարարումը: Ներկայումս օրական ստացվում է 5–6 մլն խմ գազ, մինչդեռ պահանջը՝ առնվազն 10–11 մլն խմ է: Հայաստանին գազի մատակարարման հարցը քննարկվում է մասնավորապես այս օրերին Երեւանում Թուրքմենստանի կառավարական պատվիրակության հետ վարվող բանակցություններում: ■

Տաջիկստան

Ազգային սոցիալական կադրերի պակաս

Դուշանբեում հայտարարվել է, որ սկսվում է կուրսանտների ընդունելությունը Տաջիկստանի բարձրագույն զինվորական ինժեներահրամանատարական քոլեջում: Տաջիկստանի պաշտպանության նախարարի առաջին տեղակալ Անատոլի Կարաեւը «ԻՖ»-ին տված հարցազրույցում ընդգծել է, որ դա առայժմ կլինի հանրապետության միակ ռազմական ուսումնական հաստատությունը, ֆառմյա ուսուցման ժամկետով:

Նրա խոսքերով, Տաջիկստանը բախվել է սպայական կադրերի պատրաստման համակարգի լիակատար բացակայությանը: Տաջիկստանի պաշտպանության նախարարությունը կազմավորելիս պարզվել է, որ մասերի վրա կարելի է հաշվել այն սպաներին, որոնց վրա «կարելի է հույս դնել»: Ռուսախոս սպաները, նշել է գեներալը, մեկնում են հանրապետությունից, իսկ ԱՊՀ մյուս երկրներում ծառայող տաջիկ սպաները չեն ցանկանում հայրենիք վերադառնալ: ■

Բուժում առանց դեղամիջոցների

Էքստրասենս Ա. Ս. Պետրոսյանը բուժում է կակազող, էնուրեզով (գիշերամիզություն), դերիոդիկ (երեւանյան) հիվանդությամբ տառապող երեխաների:

Հասցեն՝ Երեւան, երկաթգծի կլինիկական հիվանդանոց, 5-րդ հարկ, 518 սենյակ

Ընդունելությունն ամեն օր (բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերից) ժամը 11.00-13.00

Հեռախոս՝ 45-60-34

Մոսկվա

Համագումարն անբավարար է համարում կառավարության գործունեությունը

Դեկտեմբերի 5-ին Ռուսաստանի ժողովրդական պատգամավորների համագումարը հաստատեց կառավարության գործունեությունն անբավարար ճանաչելու մասին ավելի վաղ Գերագույն խորհրդի կողմից ընդունված որոշումը: Երեկոյան նիստում 471 կողմ եւ 284 դեմ ձայներով պատգամավորներն ընդունեցին «Դաշնակցային Ռուսաստանում տնտեսական բարեփոխման ընթացքի մասին» որոշումը: Փաստաթղթում նշվում է, թե տնտեսական բարեփոխման իրականացման ժամանակ թույլ են տրվել մի շարք վրիպումներ, որոնց հետեւանքով խորացել են ճգնաժամային երեւույթները: Այդպիսով չընդունվեց Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինի հիմնական առաջարկությունը՝ չգնահատել կառավարության գործունեությունը եւ առավել եւս չհայտարարել այդ գործունեությունը *«հակաժողովրդական եւ Ռուսաստանի քաղաքացիների մեծամասնության շահերին չհամապատասխանող»*: ■

Ադրբեջան

Հակասական լուրեր Օչամչիրայի շրջանից

Գուդաուտայից հայտնում են, թե Օչամչիրայի շրջանում վերջին օրերին դիրքային փոփոխություններ չեն եղել: Ըստ այդ լուրերի, Վրաստանի բանակը հրթիռակոծել եւ ռմբակոծել է Տղվարչելի քաղաքը, որտեղ խաղաղ բնակչության մեջ կան զոհեր: Ըստ Թբիլիսիից հասած տեղեկությունների, վրացական զորքերը դեկտեմբերի 6-ին գրավել են Լաբրա գյուղն ու շարունակում են առաջխաղացումը դեպի Տղվարչելի: ■

Վրաստան

Շեւարդնաձեն արդարանում է

Էդուարդ Շեւարդնաձեն խոստովանել է, թե Վրաստանում ադրբեջանցիների իրավունքների ոտնահարման կապակցությամբ Ադրբեջանի բողոքը «հիմքից զուրկ չէ»: Ցավոք, նշել է նա, եղել են ջարդեր, մի քանիսին արտաքսել են, բայց «մենք պայքարում ենք դրա դեմ»:

Միաժամանակ Շեւարդնաձեն նշեց, որ Վրաստանը նույնպես դիտողություններ ունի Ադրբեջանում ապրող վրացիների կապակցությամբ: ■

Ղեկավարությունն այցելեց ավիացիոն գործարան

Վրաստանի ղեկավար Շեւարդնաձեն, վարչապետ Թենգիզ Սիգուան, պաշտպանության նախարար Թենգիզ Կիտովանին կիրակի օրն այցելել են Թբիլիսիի ավիացիոն միավորում, որը թողարկում է Су-25 ինքնաթիռներ: «ԻՖ»-ը հայտնում է, թե հանդիպման ժամանակ քննարկվել են միավորման գիտական եւ տեխնիկական պոտենցիալների պահպանման խնդիրները: ■

ԴԻԱԳՆՈՍՏԻԿԱ DIAGNOSTICA

Դիմեք մեր բժշկական կենտրոններին, եւ Ձեր առողջությունը հուսալի ձեռքերում կլինի:

Երեւան, Աջափնյակ, Մարգարյան փ. 6,
հեռ. 35-01-58, 35-13-01
Քանաքեռ, Ծանարջյան փ. 55,
հեռ. 28-75-24,
կենտրոն, Թումանյան փ. 23, հեռ. 53-85-81
Գյումրի, Շչեդրինի 54ա, հեռ. 3-60-72
Գորիս, Մաշտոցի փ. 3, հեռ. 2-26-87

ԲԺՇԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄԸ

- Ապահովում է հիվանդությունների ախտորոշման բարձրագույն մակարդակ:
- Ապահովագրում է ձեր առողջությունը ողջ կյանքի ընթացքում:
- Միայն մեզ Դուք կարող եք դիմել բոլոր հիվանդությունների դեմ-քում եւ բոլոր բժշկական հարցերով, քանի որ «ԴԻԱԳՆՈՍՏԻԿԱ»-ն ոչ միայն միջազգային պահանջներին համապատասխանող ամենաժամանակակից սարքեր ու մասնագետներ ունի, այլեւ անհրաժեշտության դեպքում Ձեր բուժօգնությունը կազմակերպում է հանրապետությունից դուրս կամ համապատասխան մասնագետներ է հրավիրում:
- Միայն մեզ մոտ Դուք կարող եք ստանալ Ձեր ախտորոշումը կամ ապահովագրել առողջությունը կայուն եւ ցածր գներով, անկախ ցույց տրվող բուժօգնության ծավալից եւ տեսակներից:
- Մենք ընդունում ենք բժիշկների տնային կանչեր (հեռ. 35-70-38) Դուք կարող եք անցնել հետազոտությունները ավելի արագ եւ հանգիստ մթնոլորտում, եթե դիմեք մեզ ժամը 14.00-ից հետո կամ շաբաթ օրերը ժամը 9.00-ից մինչեւ 15.00:
- Ձեր հարմարության համար մենք աշխատում ենք ամեն օր (բացի կիրակի օրից), ժամը 8.30-ից մինչեւ 19.00, շաբաթ օրը՝ մինչեւ 15.00:

PUBLISET

Բաքու

ԺՈՂՈՎԱԿԱՏ. ՀԱՂԹԱՆԱ՞Կ ԹԵ ՓԼՈՒԶՈՒՄ

Երեկ Բաքվում աշխատանքն էր շարունակում Ադրբեջանի ժողովրդական ճակատի արտակարգ համագումարը: Համագումարի առաջին օրվա հիմնական իրադարձությունը Ադրբեջանի ժողճակատի նախագահ, հանրապետության նախագահ Աբուլֆազ Էլչիբեյի զեկուցումն էր:

Դիտորդների կարծիքով, Էլչիբեյի զեկուցումը թողեց ավելի շուտ պետության ղեկավարի, քան հասարակական-քաղաքական կազմակերպության ղեկավարի ելույթի տպավորություն: Այդուհանդերձ նրան հաջողվեց նշել ԱԺՃ-ի եւ իշխանության գլուխ անցած ժողովրդավարական ուժերի հետագա գործողությունների հիմնական ուղենիշերը:

Էլչիբեյի կարծիքով, ԱԺՃ-ի հիմնական նվաճումն Ադրբեջանի պետական անկախության ձեռք բերումն է եւ հանրապետությունում տաջիկական տիպի քաղաքացիական պատերազմի կանխումը, դրանով իսկ նա հասկացրել է, որ հանրապետության ղեկավարությունը հրաժարվում է քաղաքական վրիժառության ուղուց:

Էլչիբեյն ԱԺՃ-ի անդամներին խստորեն զգուշացրել է, որ իր ճանապարհը տարբեր է նրանց ուղուց, ովքեր հասցրել են «ճաշակել կաշառակերության եւ խնամիականության պտուղները»: «Օրինականության խախտման համար ԱԺՃ-ի անդամներից կրկնապատիկ հաշիվ կպահանջվի», նշել է նա:

Էլչիբեյն արտաքին քաղաքականության գլխավոր կողմնորոշիչն է համարել բոլոր երկրների հետ իրավահավասար համագործակցությունը, իսկ որպես Ադրբեջանի հիմնական դաշնակից նշվել է Ուկրաինան: Նա նաեւ նշել է, որ ԱՄՆ-ը, Մեծ Բրիտանիան եւ մյուս արեւմտյան երկրներն այն պետություններն են, որոնց հետ Ադրբեջանը համագործակցություն կհաստատի դրական հավելյալով: Անդրադառնալով Իրանի հետ Ադրբեջանի փոխհարաբերություններին, Էլչիբեյը նշել է, որ չնայած երկու պետությունների կապերի բարելավմանը, փոխհարաբերություններում մտեցման սկզբունքը մնում է նախկինը. Իրանը պետք է դեմոկրատացնի իր ներքին կյանքը: Նա միանշանակ կերպով արտահայտվել է Իրանի ադրբեջանական բնակչության մշակութային ինքնավարության տրամադրման օգտին:

Համագումարում Նախիջեւանի պատվիրակները պաշտպանել են Նախիջեւանի մեջլիսի ղեկավար Հեյդար Ալիեւի գործողությունները, նրան մեղադրելով տնտեսական ձեռնարկատիրության ցնցումներով և Հայաստանի հետ անջատ բանակցություններ վարելու համար, ինչպես նաեւ անվճռականության մեջ մեղադրել են Ադրբեջանի ներքին գործոց նախարար Իսկանդար Համիդովին:

Ի պատասխան ներքգործնախարարը պատրաստակամություն է հայտնել զինվորական հեղաշրջում կատարելու Նախիջեւանում եւ սպառնալիքներով է հանդես եկել նրանց հասցեին, ովքեր կփորձեն փոխել ներկայիս վարչակարգը: Համիդովը նշել է, որ չի կասկածում խորհրդարանական ընտրություններում ԱԺՃ-ի հաղթանակին: Ժողճակատի ամրապնդման անհրաժեշտությունն է նշել նաեւ խորհրդարանի նախագահ Իսա Ղամբարովը: Նրա կարծիքով առաջիկա 5–10 տարում Ադրբեջանում ժողճակատից ավելի ժողովրդական կազմակերպություն չի լինի:

Սակայն, ինչպես «Խաբար սերվիս»-ի թղթակցի հետ զրուցելիս հայտարարել է «Միլլի իստիքլալ» ընդդիմադիր կուսակցության ղեկավար Էթիբար Մամեդովը, ժողճակատը պետք է ինքնալուծարվի, քանի որ չունի գործողությունների հստակ ծրագիր եւ անկարող է իրագործել Ադրբեջանում ժողովրդավարական հասարակության կառուցման խնդիրները: Իր հերթին պաշտպանության նախարար Ռահիմ Ղազիեւը առաջարկել է առհասարակ դադարեցնել բոլոր կուսակցությունների գործունեությունը մինչեւ պատերազմի հաղթական ավարտը, որից հետո պետք է մշակվի հանրապետության նոր սահմանադրություն: *Սնարք, Թուրան*

Լրահոս

Միտերանը հավաստիացնում է

Օրերս Ֆրանսիայի Նախագահ Միտերանը փորձել է փարատել Հունաստանի վարչապետ Միցոտակիսի կասկածները հարավսլավական Մակեդոնիայի նկատմամբ իր երկրի դիրքորոշման հարցում: Էդինբուրգում դեկտեմբերին կայանալիք եվրոպական երկրների գագաթաժողովում, ինչպես նաեւ նույն ամսին ՄԱԿ-ում այդ հանրապետությունը ճանաչելուց առաջ Ֆրանսիան կսպասի, մինչեւ որ լուծում գտնվի անվան հարցում: Անհրաժեշտ է, որ նոր անվանումը բավարարի Աթենքին եւ Սկոպյեին:

Իրանին առաջարկվում է ՏՀՄ-ի անդամ դառնալ

Դեկտեմբերի 5-ին Իրանի «Քաբել» թերթը Իրանին առաջարկել է անդամակցել տնտեսական համագործակցության միությանը, որը 1985-ին հիմնվել էր Իրանի, Թուրքիայի եւ Պակիստանի կողմից եւ որի անդամն էին վերջերս դարձել Աֆղանստանը եւ նախկին ԽՍՀՄ վեց իսլամական հանրապետությունները: Իրանյան «Քաբել» թերթը գտնում է, որ «քաղաքականությունն ու տեսակետների տարբերությունները չեն կարող խոչընդոտ հանդիսանալ հարեւան իսլամական պետությունների հետ տնտեսական համագործակցություն հաստատելուն»:

Իրանը պատրաստ է օգնել Դուշանբեին վառելիքով

Իրանը պատրաստվում է Տաջիկստանի մայրաքաղաքին նվիրել 10 հազար տոննա վառելիք, որի գինը կազմում է 250 հազար դոլլար: Այդ քանակությունը մի ամբողջ տարի կբավականացնի Դուշանբեի տրանսպորտի կարիքներին: Այդ մասին «ԻՖ»-ին հայտնեց Դուշանբեի քաղաքագլուխ Մաքսուդ Իկրամովը: Նա հաղորդեց, թե հիմնական խնդիրն այդ վառելիքը տեղ հասցնելն է: Առայժմ դա անհնար է երկաթուղու շրջափակման պատճառով:

Ինչպես երանելի անցյալում

Դեկտեմբերի 6-ին Թուրքմենստանում անցկացվեցին Խալք Մասլահաթի (ժողովրդական խորհուրդ) ներկայացուցիչների ընտրությունները: Ինչպես «ԻՖ»-ին հայտնեցին ընտրությունների կենտրոնական հանձնաժողովում, ընտրությունները կայացել են բոլոր 60 միամանդատ տեղամասերում: Նախնական տվյալներով, ընտրություններին մասնակցել են ընտրողների 99,5 տոկոսը, այսինքն 1,9 միլիոն ընտրողներ:

Լուկյանովի դատապաշտպանը լավատես

ԱԴՊԿ-ի գործով մեղադրվող Անատոլի Լուկյանովի դատապաշտպան Հենրիխ Պադվան «ԻՖ»-ին հաղորդեց, թե հույս ունի Ռուսաստանի գլխավոր դատախազի մեղադրական եզրակացությունը հայտարարելուց հետո փոխել իր պաշտպանյալի նկատմամբ կասեցման միջոցները: Պադվայի խոսքերով, այժմ բավականաչափ ծանրակշիռ ապացույցներ կան միութենական խորհրդարանի նախկին նախագահին ազատ արձակելու համար: Լուկյանովը երկար ժամանակ գտնվում է հիվանդանոցում, եւ նրա առողջական վիճակը պահանջում է ուժեղացված բուժում: ■

Հիմնադիր եւ հրատարակիչ՝
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635

Խմբագիր
ՀԱԿՈԲ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ / 581841

Տնօրէն
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ / 562863

Apple® Macintosh®
համակարգչային շարուածք
«Ազգ» թերթի

Azg armenian daily

Editor
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

Թերթի ձեւավորման եւ տառատեսակների հեղինակ ՊԱՎԵԼ ՂԱԼԱՔՅԱՆ

ՀՀ նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Երեւան 23 Արշակունյաց 2 Գրանցման թիւ 65. Դասիչ 69149. Տպաքանակ 20 000. Պատուէր 1598 Ստորագրուած է տպագրութեան՝ 7.12.1992

digitised by A.R.A.R.@